

Sociální dopad na člověka při ztrátě rodinného příslušníka

Bc. Sabina Meluzínová

Diplomová práce
2017

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Sabina Meluzínová**
Osobní číslo: **H140294**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Sociální dopad na člověka při ztrátě rodinného příslušníka**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti sociologie a psychologie osobnosti, sociálních aspektů působících na osobnost a krizových životních situací.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných a fenomenologických rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9.

VESELÝ, Milan. Vybrané kapitoly ze sociální patologie. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2011. ISBN 978-80-7394-272-4.

SUNDEEN, Mark. Život bez peněz. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-683-8.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-818-0. Dostupné také z:

<http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:eead13e0-f0e7-11e5-8d5f-005056827e51>

KANTOR, Jiří. Psychosociální aspekty omezení hybnosti. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. Studijní opory. ISBN 978-80-244-3708-8.

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Helena Skarupská, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

22. listopadu 2016

Termín odevzdání diplomové práce:

20. dubna 2017

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....19.4.2017.....

.....Sabina Prokešová.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užíje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Opírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce s názvem Sociální dopad na člověka při ztrátě rodinného příslušníka se zabývá jedinci a jejich rodinami, kteří v důsledku nemoci či tragické události přišli o nejbližšího člena rodiny. Nahlíží na tento problém z ekonomického a sociálního hlediska, na to, jak velký dopad to v tomto směru znamená pro nejbližší pozůstalé. Řeší oblasti pomoci ze strany státu, ale také svépomoc, kterou si dotyční zajistili spořením či životním pojištěním nebo zda a jaká jsou úskalí a následky toho, pokud tyto kroky a priori neučinili.

klíčová slova: úmrtí, rodina, sociální dopad, tragická událost, stát, nemoc, člen rodiny

ABSTRACT

The diploma thesis Social Impact on Humans after Losing a Family Member deals This diploma thesis deals with individuals and their families, who due to illness or a tragic event came about the nearest family member. Looking at this problem from an economic and social point of view, how big impact it in this direction means for the closest bereaved. Addresses areas of assistance from the state, but also to self-help, which the secured savings or life insurance, or whether and what are the pitfalls and consequences if these steps do not a priori have not done so.

keywords: family, death, social impact, tragic event, country, illness, family member

Poděkování patří za vstřícné jednání, cenné rady a podporu mé vedoucí práce PhDr. Heleně Skarupské, Ph.D. Také moc děkuji svému partnerovi, který mi byl nesmírnou oporou v nejtěžších chvílích studia, své rodině a blízkým, kteří o mně nikdy nepřestali pochybovat.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Snít o něčem nepravděpodobném má své jméno. Říká se tomu naděje.

-Jostein Gaarder-

OBSAH

1	ÚVOD	9
I	TEORETICKÁ ČÁST	10
1.1	RODINA	11
1.2	STATISTIKY ZTRÁTY RODINNÝCH PŘÍSLUŠNÍKŮ.....	12
1.2.1	Statistika úmrtí dětí do 14 let	13
1.2.2	Statistika úmrtí podle rodinného stavu.....	13
1.3	ORGANIZACE POMÁHAJÍCÍ V PÉČI O POZŮSTALÉ.....	14
1.3.1	Hospic	14
1.3.2	Vybrané organizace napomáhající pozůstalým.....	16
1.3.3	Ostatní organizace podporující a pomáhající pozůstalým	17
2	KRIZE V RÁMCI NÁROČNÝCH ŽIVOTNÍCH SITUACÍ	20
2.1	FÁZE ZVLÁDÁNÍ KRIZÍ	20
2.2	KAM PATŘÍ ZTRÁTA BLÍZKÉ OSOBY?	21
3	SMRT BLÍZKÉ OSOBY = JEDNA Z FOREM NÁROČNÉ ŽIVOTNÍ SITUACE A KRIZE	24
3.1	ZTRÁTA BLÍZKÉ OSOBY A FÁZE VYPOŘÁDÁVÁNÍ SE SE SITUACÍ.....	24
3.2	FAKTORY VELIKOSTI TRAUMATU	25
4	POZŮSTALÝ A LEGISLATIVA	27
4.1	VOLNO V ZAMĚSTNÁNÍ.....	27
4.2	ODŠKODNĚNÍ.....	28
4.3	DĚDICTVÍ	28
4.4	VDOVSKÝ/VDOVECKÝ DŮCHOD.....	29
4.5	SIROTČÍ DŮCHOD.....	29
4.6	ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ	30
II	PRAKTICKÁ ČÁST	33
	CÍLE EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ	34
	VÝZKUMNÝ SOUBOR A VYHODNOCENÍ ROZHOVORŮ	36
	SHRNUTÍ, DISKUSE, DOPORUČENÍ PRO PRAXI	54
	ZÁVĚR	55
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	56
	SEZNAM PŘÍLOH	58

1 ÚVOD

Ztráta rodinného příslušníka patří k nejtěžším životním událostem. Pokud člen rodiny zemře, rodina sama jako taková přestává existovat, mění se veškeré životní postoje jejich členů, často s dalekosáhlými ekonomickými, materiálními a společenskými důsledky do budoucnosti. Sociální dopad, zejména jestliže se jedná o nenadálé úmrtí, může dosáhnout obrovských rozměrů.

Teoretická část předkládané práce se bude primárně opírat o analýzu a následnou syntézu dostupných teoretických podkladů s následnou aplikací při zpracování praktické části. Nejprve je nutné definovat rodinu a sociálně-ekonomickou provázanost jejich členů, analyzovat dostupné statistiky zaměřené na ztrátu rodinného příslušníka, prozkoumat platnou legislativu v oblasti minimalizace dopadů na pozůstalé rodinné příslušníky, a položit tak základy pro stěžejní, tedy praktickou část práce.

Problematika ztráty rodinného příslušníka je téma nanejvýš citlivé a osobní, proto je stěžejní, aby se praktická část předkládané práce opírala o rozhovory s lidmi, kteří se se situací ztráty nejbližšího museli ve svém životě vypořádat. Primárním cílem práce je, kromě teoretického rozboru dané problematiky, provedení výzkumu formou polostrukturovaného rozhovoru se čtyřmi lidmi, jež byli touto lidskou tragédií postihnuti. Všem osloveným bude samozřejmě poskytnuta anonymita, pokud si ji budou přát, a citliví přístup ke skutečnostem, se kterými se s autorkou práce podělí.

Ztráta rodinného příslušníka přináší mnohá, dříve nepoznaná, úskalí. Jedná se zejména o lidskou ztrátu, ztrátu důležitého elementu při výchově dětí, ztrátu materiálního zabezpečení, nutnost hledat další cesty k ekonomickému „přežití“, zajištění posledního rozloučení apod. K tomu všemu je potřeba nahlížet na další důsledek současné konzumní společnosti, kterým je převeditelnost dluhové zátěže zemřelého na nejbližší pozůstalé. V situaci, kdy zemře například mladý člen rodiny, která byla úvěrově zatížená, přechází povinnost platit dluhy na pozůstalé, což může často končit společenským a ekonomickým pádem, z něhož je prakticky nemožné hledat cestu. I na tyto otázky bude práce zaměřena.

Primárním cílem předkládané práce je analýza sociálních dopadů na člověka při ztrátě rodinného příslušníka. Tuto analýzu bude možno realizovat díky rozhovorům s lidmi, kteří ztratili blízkého člena rodiny. Sekundárními cíli je teoretický popis základních pojmů a jeho syntéza skrze statistické údaje či legislativu. Práce bude rozdělena do teoretické a analytické části.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Ztráta blízkého člověka

Každého jedince propojují vztahy s jinými lidmi, i v současné době je prakticky nemožné, aby byl jedinec zcela izolován od ostatních. Mimo jiné, pro člověka je od pradávna přirozené být členem lidské skupiny, potřebuje ji pro své přežití. Čím užší má jedinec vazby s jiným člověkem, tím je mu bližší. Nejsilnější pouto je pouto pokrevní rodiče-děti a pouto partnerské, tedy manžel-manželka (respektive druh-družka). Z tohoto hlediska je možné za blízkého člověka považovat partnera, dítě, rodiče, sourozence či jinak vazbami velmi úzce spjatého jedince.

Ztráta blízkého člověka je jednou z nejtěžších životních událostí. Smrt blízkého může představovat větší utrpení, než utrpení z vlastního umírání. Lewis (2012, s. 49) se pokusil popsat vnitřní psychologický proces smířování se se ztrátou blízkého. *„Domníval jsem se, že dokážu popsat stav, nakreslit mapu smutku. Ale zjišťuji, že zármutek není stav, nýbrž proces, nevyžaduje kartografické, ale historické zpracování. A kdybych nepřestal zaznamenávat jeho dějiny v určitém, zcela libovolném bodě, neměl bych potom důvod kdy přestat. Každý den se objeví něco nového, co stojí za kronikářský záznam. Zármutek je jako protáhlé, stáčeující se údolí: za kterýmkoli z ohybů se před vámi může otevřít zcela nová krajina. Jak už jsem napsal, nestane se tak za každou zatáčkou; někdy je překvapení právě opačné: setkáte se přesně stejným výhledem do kraje, jaký jste podle vašeho soudu nechali za sebou mnoho mil zpátky. V takových okamžicích si kladete otázku, zda to údolí není vlastně kruhovým zákopem. Ale není. Částečně se zážitky vracejí, avšak jejich pořadí se neopakuje“*

1.1 Rodina

Každý z nás je členem nějaké rodiny, patří tedy do skupiny sobě blízkých lidí, které spojuje několik atributů. Kraus a Poláčková (2001, s. 78) definují rodinu jako *„strukturovaný systém, jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení, reprodukci a produkci života lidí.“* Rodinný kruh tedy pro člověka znamená především bezpečí, možnost vlastní osobní realizace, místo, kde může sdílet své zážitky, myšlenky, postoje a především se může reprodukovat a prožívat svůj život.

Z pohledu pedagogiky je rodina místem pro výchovu dětí, které v sobě zahrnuje veškeré přejímání názorů, postojů, zvyklostí aj. primárně od rodičů, popřípadě ostatních členů ro-

diny. Jelikož je rodina úzce spjatá, dochází k vzájemnému přebírání zkušeností, postojů, modelů chování, dovedností či postojům k hodnotám. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 81).

Sociolog Ivo Možný (1999, s. 13) nahlíží na rodinu jako na „*nedělitelnou jednotku sociálního života*“, jenž má za úkol chránit intimní rodinnou skupinu před okolním veřejným prostorem. V tomto ohledu je rodina prostředím, jež svou provázaností a úzkou spojitostí chrání její členy před vlivy okolí a napomáhá udržovat funkční stabilitu všech jedinců uvnitř rodiny.

Z pohledu dnes již neúčinného zákona o rodině č. 1963/94 Sb. byla rodina definována vznikem manželství, jakožto trvalého společenství muže a ženy, přičemž hlavním účelem rodiny je založení rodiny a řádná výchova dětí. Dle tohoto zákona „*manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho manžela za mrtvého*“. Smrtí jednoho z manželů tak formálně přestává manželství (nejužší rodina) existovat. Tato dikce se stala součástí i současné úpravy rodinného práva obsaženého v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb.

V kontextu náboženství, zejména v Evropě, která stojí na křesťanských základech, je rodina základem všeho, je to posvátné spojení manželů charakterizované rčením „*Co Bůh spojil, ať člověk nerozlučuje*“. Slib věrnosti v manželství se v případě církevního sňatku vyslovuje „*před Bohem*“.

Současnou rodinu můžeme dle Psychologického slovníku (Hartl, Hartlová, 2000) dělit na *užší* a *širší*. Užší rodina zahrnuje rodiče a děti, je tedy tím pilířem celé rodiny. V širší rodině, která zahrnuje prarodiče, strýce, tety, sestřenice, bratrance apod. se samozřejmě vyskytuje vícero užších rodin. Jak už z názvu vyplývá, užší rodina má uvnitř užší vztahy, v případě širší rodiny mají její členové vztahy širší. V celkovém měřítku je tedy rodina pilířem jistoty, bezpečí a sociální opory pro všechny její členy. Je nutné si uvědomit, že čím je bližší vztah mezi rodinnými příslušníky, tím větší míru bezpečí a opory poskytuje. Rodinou a jejím významem pro každého jejího člena se zabývá mj. Ivo Možný, zejména z pohledu sociologického. V okamžiku ztráty blízké osoby se vše výše uvedené vytrácí, pozůstalý ztrácí zmíněnou jistotu, bezpečí a sociální oporu.

1.2 Statistiky ztráty rodinných příslušníků

Z důvodu potřeby co největší aktuálnosti překládané práce je vhodné se podívat na nejnovější statistická data z problematiky úmrtí dětí a dále dospělých z hlediska rodinného stavu,

tedy těch nejbližších. Český statistický úřad sbírá a zveřejňuje také statistické informace ohledně úmrtí dle věku, rodinného stavu a podobně.

1.2.1 Statistika úmrtí dětí do 14 let

Z nich vyplývá, že se ve věkové kategorii dětí do 14 let, kdy bývá smrt dítěte pro rodiče extrémně náročná, počty dlouhodobě snižují. Zatímco v roce 2005 zemřelo v této věkové kategorii 580 dětí, v roce 2011 to bylo 470 dětí, v roce 2015 „pouze“ 436, tedy o 22 procent méně než v roce 2005. Ačkoliv je tento trend pozitivní, přesto s sebou přináší obrovské množství traumat a krutých lidských příběhů. Dlouhodobě umírají častěji chlapci oproti dívkám.

Tab. 1. Zemřelí, 2005–2015

	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Zemřelí celkem	107 938	106 844	106 848	108 189	109 160	105 665	111 173
Zemřelí muži	54 072	54 150	54 141	54 550	55 098	53 740	55 934
v tom ve věku: 0-14	333	280	272	265	252	241	252
15-64	18 067	17 123	16 598	15 835	15 113	14 232	14 060
65+	35 672	36 747	37 271	38 450	39 733	39 267	41 622
z toho 80+	14 130	16 225	16 531	17 204	17 631	17 444	18 546
Zemřelé ženy	53 866	52 694	52 707	53 639	54 062	51 925	55 239
v tom ve věku: 0-14	247	228	198	193	167	180	184
15-64	8 191	7 510	7 434	7 258	7 028	6 514	6 443
65+	45 428	44 956	45 075	46 188	46 867	45 231	48 612
z toho 80+	27 090	29 222	29 611	30 656	31 118	30 053	32 505
Podíl (%) zemřelých ve věku 80 a více let: muži	26,1	30,0	30,5	31,5	32,0	32,5	33,2
ženy	50,3	55,5	56,2	57,2	57,6	57,9	58,8

Zdroj: Český statistický úřad, rok vydání 2016

1.2.2 Statistika úmrtí podle rodinného stavu

Český statistický úřad podle nalezených nejaktuálnějších informací z roku 2013 představil počty zemřelých obyvatel České republiky podle rodinného stavu a také podle pohlaví.

Tabulka 2

2013 Zemřelí podle věku, ročníku narození, pohlaví a rodinného stavu

Věk, rok narození <i>Age, year of birth</i>	Celkem <i>Total</i>	Muži <i>Males</i>	Ženy <i>Females</i>

Celkem 109160 55098 54062

Svobodní(é) <i>Single</i>		Ženatí (vdané) <i>Married</i>	
muži <i>Males</i>	ženy <i>Females</i>	muži <i>Males</i>	ženy <i>Females</i>

5877 2637 30376 11382

Rozvedení(é) <i>Divorced</i>		Ovdovělí(é) <i>Widowed</i>	
muži <i>Males</i>	ženy <i>Females</i>	muži <i>Males</i>	ženy <i>Females</i>

8100 6286 10732 33745

Zdroj: Český statistický úřad, rok vydání 2014

Z výše uvedené tabulky vyplývá, že v roce 2013 zemřelo více než třicet tisíc ženatých mužů a jedenáct tisíc vdancích žen, přičemž v důsledku jejich úmrtí ovdovělo téměř jedenáct tisíc mužů a téměř třicet čtyři tisíc žen.

Tento nepoměr je dán vyšší úmrtností mužů. S drtivou ztrátou manžela či manželky se tak muselo vypořádat na čtyřicet pět tisíc obyvatel České republiky, kteří se museli dále starat o děti či domácnost. Zejména u mladých rodin je ztráta blízkého mnohem složitější, komplikovanější a bolestivější.

1.3 Organizace pomáhající v péči o pozůstalé

Pokud se manžel, manželka, rodič, nejbližší příbuzný setká se situací ztráty blízkého, existují v České republice organizace, jejímž hlavním cílem je pomoc pozůstalým. Níže budou uvedeny ty nejnámější a nejlépe hodnocené v rámci autorčina internetového zkoumání.

1.3.1 Hospic

Velmi důležitým a přínosným typem zařízení, které napomáhá jak nemocným, tak také blízkým osobám, je hospic. Ten si klade za cíl poskytnout umírajícímu potřebné zázemí pro „klidný a důstojný“ odchod, pozůstalým dále nabízí poradenství a pomoc při umírání jejich nejbližších. Je financován víceúrovňově, primárním zdrojem je však platba od zdra-

votních pojišťoven, dále dotace od MPSV, příspěvky klientů, příspěvky obcí a krajů, případně sponzorské dary.

Každý pozůstalý si dnes může jednoduše najít nejbližší hospice a rozhodnout se, který využije. Vše najde na internetových stránkách www.hospice.cz, kde jsou také nejnovější informace z platné legislativy či novinek z oboru.

Vybrané služby pro pozůstalé:

- Sociální poradenství (poskytnutí konkrétní pomoci, poskytnutí rady, sdílení obtížné životní situace, pomoc v zorientování se legislativních povinností či práv, zajištění finančních zákonných prostředků apod.).
- Svépomocné skupiny (pravidelné setkávání pozůstalých, kde sdílejí své zkušenosti a mohou se vzájemně podporovat).
- Psychologické poradenství (přímá pomoc psychologa, který s daným hospicem spolupracuje, ve vztahu k pozůstalému – jedná se o odbornou pomoc).
- Duchovní péče (zaměřená na pomoc v oblasti duchovní, nikoli pouze náboženské, není tedy nutné, aby pozůstalí byli věřící).

Dělení hospiců:

- Hospic v domácí péči
  - o Umírající je v rodinném prostředí, kam dochází odborníci na danou problematiku a napomáhají tak „dožít“ tzv. doma.
- Stacionář
  - o Je přechodným článkem mezi domácí a lůžkovou péčí. Do stacionáře umírající pacienti denně docházejí, přičemž běžný život prožívají v domácím prostředí.
- Lůžková péče
  - o Sem jsou umísťováni pacienti, o které se z nejrůznějších důvodů nemůže dále starat rodina. Jedná se zejména o situaci špatného zdravotního stavu, horší vybavenosti domova, nutnosti stálé odborné péče apod.

1.3.2 Vybrané organizace napomáhající pozůstalým

V této části budou pro ukázkou představeny některé z organizací, které se zabývají pomocí jak umírajícím, tak především také pozůstalým.

Za zmínku stojí **hospicové sdružení Cesta domů** (www.cestadomu.cz), které provozuje domácí hospic na území hl. m. Prahy. Komukoliv z České republiky poskytuje poradenské služby v oblasti péče o nevléčitelně nemocné a umírající. Pomáhá pozůstalým v době zármutku. Zároveň se snaží o zvýšení povědomí v oblasti paliativní péče formou vzdělávání odborníků a osvětových kampaní.

Hlavní cíle Cesty domů vzhledem k umírajícímu:

- *aby méně lidí umíralo v institucích;*
- *aby více lidí, kteří umírají, znalo možnost volby domácího prostředí, kde mohou žít až do konce důstojně a mezi svými blízkými;*
- *aby rodiny uměly lépe pečovat o ty, kteří umírají, aby věděly o možnosti volby umírání v domácím prostředí, aby měly dostatek informací, který zmírňuje strach z neznáma;*
- *aby člověk na konci života mohl rozhodovat o svých věcech do poslední chvíle;*
- *aby téma smrti bylo přijímáno jako událost, která se osobně týká každého z nás, aby odborníci přijímali umírání doma jako samozřejmost a aby je jako možnou variantu nabízeli lidem, kteří umírají, a jejich blízkým;*
- *aby čas na konci života byl chápán jako čas důležitý, který je možností život zavřít, nikoli jej zahodit;*
- *aby lidé přes křehkost člověka na konci života chápali jeho jedinečnost a rozuměli tomu, že i těžké doby do života patří, lze z nich čerpat radost a sílu a mohou život proměňovat k dobrému;*
- *aby umírající lidé i jejich blízcí byli v době na konci života podpořeni při hledání, nacházení a obnovování vztahů k sobě navzájem*

Hlavní cíle Cesty domů vzhledem k pozůstalým:

- *Pomoc naplánovat jednotlivé kroky péče o nevléčitelně nemocného člověka;*
- *Společné hledání dostupných služeb v místě bydliště;*
- *Předání potřebných kontaktů;*
- *Sdílení starostí a smutku;*

- *Služby poradny poskytují odborní poradenští (sociální) pracovníci, a to zdarma pro klienty v celé České republice. Konzultace probíhají telefonicky nebo osobně;*
- *Klub Podvečer – každoměsíční pořádání společných setkání lidí, kteří přišli o blízkou osobu;*
- *Odlehčovací služby – docházení proškolených asistentů do obydlí těžce nemocného, kde mu napomáhají a dopřávají tak blízkým čas na odpočinek*

(www.cestadomu.cz)

Při ztrátě dítěte lze využít služby **občanského sdružení Dlouhá cesta** (www.dlouhacesta.cz), jehož cíle jsou uvedeny následovně. *Jsou nás desítky, stovky, tisíce. Maminky a tatínkové, kterým odešlo dítě z tohoto světa dříve, než stačilo dospět a zestárnout. Někdy nečekaně a rychle, jako rána z čistého nebe, někdy pomalu a pozvolna, po zoufalém boji s těžkou nemocí. Vždy však s nesmírnou bolestí a smutkem těch nejbližších. Spolek Dlouhá cesta vznikl v roce 2005 z iniciativy maminek, které chvíle spojené s úmrtím dítěte prožívaly společně. Naším posláním je pomáhat rodičům, kterým zemřelo dítě v jakémkoli věku a z jakékoli příčiny. Naše pomoc je přístupná i všem ostatním členům rodiny. Zajišťujeme vzdělávací aktivity pro všechny, kdo po smrti dítěte rodinám pomáhají. Běsedy, kurzy a semináře připravujeme pro laickou i odbornou veřejnost. Od roku 2014 pravidelně pořádáme pro zdravotníky - porodní asistentky a lékaře elearningový kurz Péče o rodiče po perinatální ztrátě.*

1.3.3 Ostatní organizace podporující a pomáhající pozůstalým

Ostatních organizací, které se věnují pomoci pozůstalým, je mnoho. Jelikož se v podstatě nejedná o běžnou hospicovou činnost, je jejich zaměření poměrně odborné. Pro potřeby práce byly vybrány některé, například *České sdružení obětí dopravních nehod* (zaměření na ztrátu rodinného příslušníky při dopravních nehodách), *sdružení ONKA* (zaměření na onkologickou problematiku), *Bílý kruh bezpečí* (komplexnější zaměření – právní, psychologické, sociální), *Nadační fond Klíček* (zaměření na pomoc rodinám s těžce nemocným dítětem).

České sdružení obětí dopravních nehod (www.csodn.cz) má tento cíl. *České sdružení obětí dopravních nehod (ČSODN) je občanské sdružení, které bylo založeno v roce 2004*

převážně pozůstalými, kteří tragicky přišli o své blízké při silničních dopravních nehodách. Vzhledem k vlastním bolestným zkušenostem ČSODN zná zátěž vyplývající ze zážitku dopravní nehody, a umí proto reagovat na potřeby zasažených. Posláním ČSODN je tedy především poskytování morální podpory a podpory zájmů a práv poškozených lidí při dopravních nehodách a pozůstalých. Zároveň je jeho cílem také snižovat počet mrtvých a těžce zraněných na českých silnicích a posilovat bezpečnost silničního provozu. ČSODN proto spolupracuje s řadou organizací na státní, neziskové i firemní úrovni včetně médií, což umožňuje nejen vzájemnou informovanost mezi jednotlivými organizacemi a veřejností, ale také propojenost souvisejících a navazujících odborných i občanských služeb.

Sdružení ONKA (www.onka-sdruzeni.cz) se dlouhodobě zaměřuje na celkovou problematiku rodin, které se díky onkologickému onemocnění dítěte náhle ocitnou v nové a mnohdy bezvýchodné situaci. V rámci svých činností pořádá společné výjezdy pro rodiče a děti, zajišťuje poradenskou pomoc a pořádá i arteterapeutické dílny v nemocnicích pro hospitalizované děti a jejich rodiče, které jim pomáhají vyrovnat se s těžkou životní situací. Zakládajícími členy byli rodiče nemocných dětí. Ti přišli s myšlenkou pomoci dalším rodičům, jejichž dítě bojuje s tímto závažným onemocněním. ONKA pomáhá a podporuje rodiny léčených dětí i těch, kteří jsou již po léčbě. Primárním cílem je podpora rodiny jako celku. ONKA je tvořena rodiči a dalšími dobrovolníky, kteří pracují ve svém volném čase. Snaží se usnadnit život rodinám nemocných dětí. Je tu pro rodiče. Dětem totiž pomáhá celá řada organizací a věnuje se jim i široká rodina. Málokdo si ale uvědomuje, že velkou pomoc potřebují také rodiče a v neposlední řadě zdraví sourozenci nemocného dítěte. Ti se bohužel často dostávají na okraj zájmu v důsledku nemoci sourozence. Často se ocitají v péči příbuzných, zatímco rodiče tráví čas v nemocnici. Vinou dlouhodobé léčby často dochází k ochladnutí rodinných vazeb a narušení fungování celé rodiny.

Bílý kruh bezpečí (www.bkb.cz) je jednou z nejstarších organizací, která po britském vzoru vznikla především jako pomoc obětem trestné činnosti. Pomoc v Bílém kruhu bezpečí poskytují odborně způsobilí poradci, především právníci, psychologové a sociální pracovníci. Všichni jsou zpravidla ve svém oboru uznávanými experty a svůj volný čas a znalosti věnují pomoci obětem v zapsaném spolku (1991 - 2014 občanském sdružení). Poskytnutí bezpečného prostoru a podpory při ventilaci emocí (stud, ponížení, lítost, hněv, zármutek, pocit viny aj.) zmapování individuální situace, utřídění cílů a problémů pomoc při hledání strategií (krátkodobých i dlouhodobých) znovuoobnovení pocitu bezpečí prověření základních potřeb (zdraví, bydlení, finance, zaměstnání, vztahy aj.) informování o navazujících

službách, event. doporučení nebo zprostředkování takové služby stanovení priorit, první nezbytné kroky k nápravě škod nabídku doplňkových služeb BKB v mimořádně závažných případech.

Nadační fond Klíček (www.klicek.org) má za cíl:

- *Zlepšovat životní podmínky vážně nemocných dětí a jejich rodin.*
- *Napomáhat návratu přirozených a obyčejných věcí do života vážně nemocných dětí.*
- *Posilovat roli rodiče v péči o nemocné dítě.*
- *Pomáhat při zavádění funkce herního pracovníka a dobrovolníka na dětská oddělení.*
- *Vybudovat dětský hospic.*
- *Podporovat zodpovědný a ohleduplný přístup k vlastnímu životu, k druhým lidem a okolnímu světu, inspirovat k uvažování v souvislostech.*
- *Posilovat občanské chování, zejména ve vztahu jedinec x instituce.*
- *Otevírat diskusi o otázkách nemoci, umírání a smrti a odstraňovat bariéry mezi světem "zdravých" a světem "nemocných".*

Samozřejmě se, jak již bylo uvedeno, nejedná o kompletní výčet organizací, které sice nejsou běžným hospicem, ale svým zaměřením jsou pro kvalitní a efektivní péči o pozůstalé velmi důležité. Velmi důležitá, zejména pro věřící rodiny, je role pastorační. Ta je poskytována nejintenzivněji příslušnými farnostmi mj. přítomností kněze či pastoračního asistenta při odcházení člověka a bezprostředně poté. Přínos těchto organizací je nesporný.

2 Krize v rámci náročných životních situací

Každá náročná životní situace vytváří neobvyklé prožívání a řešení, často se však jedinec ocitá v krizi, která se sice vyznačuje velmi individuálním zvládnutím, na druhé straně je však posloupnost zvládnutí krizí pro člověka univerzální. Pokud ji tedy chce úspěšně zvládnout.

2.1 Fáze zvládnutí krizí

Pokud se člověk dostane do situace, kdy ztratí svého blízkého, vyznačuje se průběh uvědomění si a zvládnutí této těžké životní krize určitými znaky, respektive fázemi. Ty zmiňuje Špatenková (2004) s odkazem na autora, Geralda Caplana:

1. Fáze

- Délka průběhu je velmi krátká, je to prvotní šok, objevuje se velké napětí a neklid, což je vše způsobeno tzv. nedostatečností obvyklých copingových, tedy zvládacích mechanismů jedince.

2. Fáze

- Délka průběhu se již posunuje do řádu dnů, kdy si jedinec ztrátu blízkého začíná skutečně uvědomovat, včetně uvědomění si napětí, které tato ztráta způsobila, což paradoxně ještě více zvyšuje vnitřní napětí a člověk se dostává ještě do větší krize. Toto se snaží řešit tzv. metodou náhodných pokusů.

3. Fáze

- Délka průběhu je podobná jako u předchozí, tedy v řádu hodin až dnů. Začíná se objevovat úzkost, nepohoda, člověk již vnímá situaci jako neřešitelnou, snaží se o nalezení nějakých řešení. Třetí fáze je charakteristická největší šancí lidí z okolí, kteří se snaží truchlícímu pomoci. V tomto období je tak největší šance na přijetí opory zvenčí.

4. Fáze

- Nejdelší ze všech fází je poslední, trvající i několik týdnů. Vnitřní neklid a napětí se začíná jevit prakticky jako nesnesitelné, člověk se ocitá v naprosté ztrátě dosavadního životního systému, bortí se mu základy jeho bytí, objevuje se chaos. Jestliže v předchozích fázích si dokázal silnější jedinec poradit a vypořádat

se s nastalou situací sám, nyní je to již nemožné a jediným řešením je pomoc od někoho z okolí. Pokud se situaci neuklidní a pomoc zvenčí není dostatečná, krize se prohlubuje.

Průběh zvládnání a vypořádávání se s životní krizí, kterou ztráta blízké osoby samozřejmě je, je věcí nanejvýš individuální. Přesto, pokud není včas vypořádána individuálně či ošetřena pomocí zvenčí, graduje a pro truchlícího přináší pouze další utrpení, stres, úzkost a zhoršení již tak složité situace.

2.2 Kam patří ztráta blízké osoby?

Výše uvedená autorka (Špatenková, 2004, s. 28 – 31) dále představuje Baldwinův klasifikační systém krizí, s nimiž se člověk může setkat. Ty rozdělil následovně:

1. Situační krize

- Jde o krizi, která byla spuštěna vnějším činitelem, tedy takovým, který člověk nemohl primárně ovlivnit (ztráta, změna a podobně)
  - o Jedná se tedy například o ztrátu zaměstnání či přátel, změnu pracovního zařazení, změnu spolupracovníků aj.

2. Tranzoritní krize

- Jsou charakteristické změnou, kterou přináší očekávané změny
  - o Jedná se například o narození dítěte, odchod do důchodu, sňatek. Tyto situace sice jedinec očekává, i přesto však ale není schopen plně eliminovat změny, které s sebou tyto okamžiky přinášejí. Tyto změny jsou doprovázeny stresovými situacemi, vznikem krizí, poznáním něčeho nového, co je již v podstatě jen těžko vratné.

3. Traumatické krize

- Za traumatickou krizi je považován takový stav, který způsobují vnější činitelé, tzv. stresory.

- Může se jednat o nenadálou přírodní katastrofu, či pro cíle této práce především náhlá smrt blízké osoby. Tyto krize jsou v podstatě nepředvídatelné, o to více tedy způsobují traumatické stavy doprovázené úzkostí a bezmocností. Právě ztráta blízké osoby způsobuje pro člověka dosud nepoznanou situaci, se kterou se v podstatě neumí vypořádat a ačkoli ji ve většině případů nemohl ovlivnit, zásadním způsobem ovlivňuje jeho dosavadní životní zkušenosti a vytváří obrovskou zátěž v podobě stresorů, tedy vnějšího činitele, který člověka nepřiměřeně stresuje.

4. Vývojové krize

- Jak již z názvu vyplývá, jedná se o takové situace, které jsou způsobeny nedostatečně vyvinutými vlastnostmi jedince
  - Například při častých rozchodech s „nevhodnými“ partnery, kdy je člověk neschopný najít stálého partnera. Stejně tak se může jednat o krizi, která je charakteristická pro určitá životní období (fáze vzdoru u malých dětí, pubescentů a adolescentů, fáze „stařecká“ apod.). Tyto člověk ve většině nemůže ovlivnit, neboť za ně primárně nemůže, spouštěče těchto krizí jsou jeho „součástí“.

5. Psychopatologické krize

- Tyto krize jsou dále zhoršovány psychopatologickými okolnostmi, například depresemi.
  - Primárním zdrojem těchto krizí jsou duševní poruchy, psychické tísně či neobvyklé chování, obsahuje například vznik bludů, halucinací apod. Tyto krize jsou zkoumány a řešeny skrze jednu ze základních psychologických disciplín, a to psychopatologii.

6. Neodkladné psychické stavy

- Při těchto krizích se člověk přestává ovládat a tím být zcela odpovědný za své jednání
  - Jedná se například o stavy při intoxikaci návykových látek, léků, akutní psychózu apod. V podstatě jde o jev, který není zcela přirozený a je nejčastěji důsledkem vnějšího faktoru (pokud nejde o duševní poruchu či

nemoc). Současná legislativa tento stav nazývá přičetností, která je podrobně zkoumána soudními znalci a mnohdy je velmi obtížné určit, zda člověk přičetný byl, a tedy je odpovědný za své činy, či nikoliv.

Každá krize, jež člověka potká, je způsobena různorodými okolnostmi. Může se jednat o vnitřní i vnější spouštěcí faktory, popřípadě v horším případě kombinací obou. Pokud tedy člověk přijde o blízkého a řeší to dalšími spouštěči jiných druhů krizí, pouze problém zhoršuje, neřeší a oddaluje jeho úspěšné vyřešení. Příkladem může být při smrti blízkého požívání alkoholu či drog, což může mít pro jedince fatální následky. Zde je již poté nutná okamžitá pomoc odborníků.

3 Smrt blízké osoby = jedna z forem náročné životní situace a krize

Odborníci (Holmes, Rahe) se pokusili o vytvoření seznamu náročnosti životních situací, o čemž informovala v *Sociální služby, náročné životní situace* Stibalová (2011, s. 18). Nejvyšší skóre získala právě smrt nejbližší osoby, následovaná rozvodem a rozchodem s partnerem. Pokud tedy člověk přijde o „drahou polovičku“, dostává se do nejhlubší životní krize doprovázené tak vysokou mírou stresu, jež jedince ohrožuje na zdraví, respektive životě. Na opačné straně můžeme naléznout menší přestupky zákona, Vánoce či dovolenou.

3.1 Ztráta blízké osoby a fáze vypořádávání se se situací

Kubíčková (2001, s. 36) předložila třífázový model vypořádávání se se situací ztráty blízké osoby. Tento model obsahuje tři fáze:

1. Fáze konfuze
  - Nedlouho trvající fáze otřesu ze situace
2. Fáze exprese
  - Nastává po předešlé fázi a zahrnuje v sobě velmi stresové a dlouhé období úzkosti, žalu a zármutku
3. Fáze akceptace
  - V této fázi se již člověk smiřuje se situací a vnitřně se „uzdravuje“

Fáze konfuze

Tato fáze nastává ihned po zjištění smrti blízkého člověka. Prvotní reakcí je šok, pocity zničení dosavadní systému, zmatek. Lidé se v takových situacích chovají neobvykle klidně, ale i velmi impulzivně až nepřiměřeně. Kubíčková uvádí, že délka prožívání této fáze se liší podle toho, zda se jedná o ztrátu neočekávanou (poté trvá déle) či očekávanou (na smrt blízkého byl člověk vnitřně nějakou dobu připravován, takže trvá kratší dobu). Častá je také neschopnost přijmout projevy soustrasti či správně pojmenovávat smrt (často nahrazováno slovem TO).

Fáze exprese

Tato fáze s sebou přináší uvědomění si situace a okolností, které přinesla. Dle autorky může trvat klidně rok, není vyloučena delší fáze. Pozůstali již upřímně přijímají kondolence, které jim v ideálním případě pomáhají překonat bolest a osamocení. V tomto období dochází k postupnému uvědomování si nepřítomnosti nejbližší osoby, zejména při rodinných či jiných, dříve tradičních akcích (Vánoce, Velikonoce, oslavy, výročí apod.). Osoba, která zůstala bez blízké osoby, si v této fázi přenastavuje systém svého života vůči sobě i ostatním. Častými pocity jsou osamělost, zoufalství, lítost, pocit viny aj.

Fáze akceptace

Po předchozích fázích šoku a uvědomování si nepřítomnosti zemřelého je tato závěrečná fáze charakteristická zvykáním si na nový životní pořádek, nový systém bytí bez blízkého. Pozůstali si nově nastavují vztahy, záliby, koníčky, zvyklosti. Vše již bez účasti zemřelého, vytváří si tak novou identitu. Tato fáze však není automatická, někteří pozůstali mohou zůstat celý život v předchozí fázi. Do této se musí pozůstali „dostat“ vnitřně sám, smířit se s osudem, přijmout svou novou roli.

3.2 Faktory velikosti traumatu

Trauma lze vysvětlit jako tísnivou reakci na nečekanou událost, která otřese s dosavadní lidskou zkušeností. V roce 1998 Porterfieldová (s. 52 – 53) uvádí několik faktorů, které mají vliv na velikost a hloubku traumatu, na zvládání těžké životní situace a vypořádání se s ní. Mezi tyto faktory dle ní patří:

- Náhlost vzniku události
  - o Zda je smrt očekávaná (dlouhodobá nemoc) či nečekaná
- Její závažnost
  - o Zda se jedná o násilnou smrt, nehodu apod.
- Blízkost události
  - o Zda byl přeživší v bezprostřední blízkosti či se dozvěděl o smrti blízkého zprostředkovaně
- Délka trvání události
  - o Zda smrt nastala ihned či po delším utrpení
- Stupeň aktivity či pasivity postiženého jedince během události

- Zda se mohla oběť bránit, zda byla usmrcena zvláště závažným způsobem apod.
- Významnost ztráty a míra smutku
  - Toto je víceméně individuální, avšak jinak se se situací vypořádají partneři po několikaměsíčním vztahu a jinak celoživotní manželé
- Samota
  - Zda je člověk na zvládnutí a vypořádání se se situací sám, nebo má pevné zázemí, které ho „podrží“

Na základě těchto faktorů lze vyhodnotit naprosto zdrcující okolnosti situace, kdy například ztráta dítěte nebo partnera přijde náhle, má tragické okolnosti, při události mu bylo znemožněno se bránit či vypořádat se se situací, ta trvala dlouho, odehrála se v přímé blízkosti pozůstalého, smrt byla zdoluhavá a bolestivá a přeživší zůstal na vypořádání se sám.

Autorka dále rozlišuje (Porterfieldová, 1998, s. 32 – 33) jednotlivé oblasti, které ztráta blízkého zasahuje takto:

- **Biologické**
  - Sem řadíme mnohem větší stupeň a rychlost únavy, s tím spojené poruchy spánku aj.
- **Emoční**
  - Úzkost, pocit strachu, zlost, smutek, agrese, vinu, hanbu, potlačování emocí, emoční otupělost, regrese či snížená frustrační tolerance
- **Psychické**
  - Neschopnost myslet na něco jiného než na trauma samotné, zhoršení krátkodobé paměti, noční můry, vtíravé příznaky, dezorientace, zmatečnost, ztráta smyslu
- **Behaviorální**
  - Poruchy příjmu potravy, závislosti, sebedestruktivita
- **Sociální**
  - Izolace, pasivita, nedůvěřivost, znovu-prožívání role oběti

Trauma způsobené ztrátou blízkého člověka tedy útočí na všechny složky osobnosti člověka, který se musí s touto situací vypořádat a čelit jí. Opět záleží na síle osobnosti, avšak také na okolním prostředí.

4 Pozůstalý a legislativa

Současná legislativa České republiky se ztráty rodinného příslušníka samozřejmě zabývá v mnoha oblastech, ať už se jedná o volno v zaměstnání, odškodnění, dědictví, vzdání se dědictví, přiznání vdovského a sirotčího důchodu apod.

4.1 Volno v zaměstnání

Zaměstnanec má v případě úmrtí blízkého zesnulého nárok na placené volno. Manžel, manželka, druh, družka či rodiče mají právo na dva dny volna plus jeden den na účast na pohřbu. Vzdálenější rodinní příslušníci jako děti, sourozenci, babička, dědeček, tchýně, tchán, švagr, švagrová, snacha, zeť mohou uplatnit pouze den na pohřeb, popřípadě o den navíc, pokud pozůstalý zařizuje pohřeb. Tyto údaje jsou uvedeny v nařízení vlády č. 590/2006 Sb., kterým byl stanoven okruh a rozsah jiných důležitých osobních překážek v práci. Příloha tohoto nařízení jasně specifikuje kdo a za jakých podmínek má na volno nárok. Při úmrtí rodinného příslušníka se *pracovní volno s náhradou mzdy nebo platu se poskytne na:*

- a) *2 dny při úmrtí manžela, druha nebo dítěte a na další den k účasti na pohřbu těchto osob,*
- b) *1 den k účasti na pohřbu rodiče a sourozence zaměstnance, rodiče a sourozence jeho manžela, jakož i manžela dítěte nebo manžela sourozence zaměstnance a na další den, jestliže zaměstnanec obstarává pohřeb těchto osob,*
- c) *nezbytně nutnou dobu, nejvýše na 1 den, k účasti na pohřbu prarodiče nebo vnuka zaměstnance nebo prarodiče jeho manžela nebo jiné osoby, která sice nepatří k uvedeným fyzickým osobám, ale žila se zaměstnancem v době úmrtí v domácnosti, a na další den, jestliže zaměstnanec obstarává pohřeb těchto osob.*

Výše uvedeným vládním nařízením se tedy stanovil okruh osob, kterým vzniká podstatná osobní překážka v práci právě při úmrtí blízkého člověka. Nejvíce se opatření z pochopitelných důvodů týká pozůstalých po nejbližších příbuzných, tedy manžela/manželky, druha/družky a dítěte. Na další blízké rodinné příslušníky směřuje nařízení také, avšak v omezené míře.

4.2 Odškodnění

V současnosti mají pozůstalí při ztrátě blízkého člověka způsobené vinnou někoho jiného nárok na peněžitou náhradu, tedy odškodnění. To je vyplaceno škůdcem, který způsobil bolest či další nemajetkové újmy, včetně ztížení společenského uplatnění. Podle nového občanského zákoníku, který vešel v účinnost 1. ledna 2014, se již nestanovuje pevná částka jako odškodnění pro pozůstalé. Tato částka se odvíjí od několika parametrů a navíc je oproti minulosti i několikanásobně vyšší. Občanský zákoník v § 2958 říká, že *při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpěné bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*

Dále pak v § 2959 uvádí, že *při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.*

4.3 Dědictví

Dalším řešením vzniklé sociální situace, a to zejména finanční, při úmrtí blízké osoby je dědictví. Dle § 1702 zákona č. 89/2012 Sb. patří do pozůstalosti zemřelého nejen veškerý majetek, ale také dluhy, které měl zemřelý v okamžiku smrti. Nelze přijmout pouze majetek a vzdát se dluhů. V případě dědického řízení, pokud zemřelá osoba byla v manželství a neměla předmanželskou smlouvu nebo zrušené společné jmění manželů, je nezbytné nejprve vypořádat společné jmění manželů a to tak, že to se rozdělí napůl (pokud není určeno jiným způsobem majetkového uspořádání manželů), druhá polovina je následně předmětem samotného dědického řízení. Následně tedy dochází k vypořádání dědictví. Zemřelý mohl vlastnit i jiný majetek, který společnému jmění nepodléhá, např. dary, dědictví po svých blízkých apod. To vše se pak započítává do dědictví, které se dělí podle závěti zůstavitele a pokud ji nezanechal, tak dle občanského zákona, dle jednotlivých dědických tříd. Jak již bylo řečeno, má dědic možnost dědictví odmítnout. Toto se využívá zejména tehdy, pokud jsou dluhy vyšší než hodnota dědictví, neboť by dědic musel uhradit dluhy v plné výši.

4.4 Vdovský/vdovecký důchod

Současná legislativa, konkrétně § 50 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, přiznává vdovský (pozůstalé manželce) a vdovecký (pozůstalému manželi) důchod v délce trvání jednoho roku s tím, že po uplynutí této doby má pozůstalý manžel/manželka nárok na pobírání tohoto důchodu pokud:

- a) pečuje o nezaopatřené dítě,
- b) pečuje o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),
- c) pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela/manželky, který s ní žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),
- d) je invalidní ve třetím stupni, nebo
- e) dosáhl/a alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle § 32 pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.

4.5 Sirotčí důchod

Dle § 52 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, má nárok na sirotčí důchod nezaopatřené dítě, kterému zemřel buďto rodič, nebo osoba, které bylo dítě na základě rozhodnutí soudu svěřeno. Podmínkou ovšem je, že zemřelý byl účasten na důchodovém pojištění. Za nezaopatřené dítě se dle § 20 tohoto zákona považuje osoba nestarší 26 let, jestliže:

- se soustavně připravuje na budoucí povolání,
- se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, nebo
- z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat výdělečnou činnost.

Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.

Za nezaopatřené dítě se naopak nepovažuje dítě, které je poživitelem invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně.

4.6 Životní pojištění

Jednou z možností, jak chránit jednotlivce i jeho rodinu před ekonomickými komplikacemi při různých životních situacích, je životní pojištění.

1. Pojištění proti riziku smrti.
2. Pojištění proti riziku trvalé invalidity.
3. Pojištění smrti úrazem.

V současnosti se jednotlivé produkty dělí na dvě kategorie, a to rezervotvorné životní pojištění, které v sobě kromě samotného pojištění na výše uvedená rizika zahrnuje také investiční nebo kapitálové spoření, které část financí odvedených na pojištění vrací zpět pojištěnému. Druhým typem je „pouze“ rizikové životní pojištění, které v sobě nezahrnuje možnost získat peníze zpět formou jakéhosi „spoření“, respektive investic. Životnímu pojištění se věnuje také občanský zákoník, konkrétně § 2833 až § 2848 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Reprezentativní příklad

Pro lepší představu, jak funguje životní pojištění, je níže přiložen reprezentativní příklad NN Životní pojišťovny, která v současnosti figuruje na 1. místě v nezávislém testu životních pojištění na internetovém portálu www.penize.cz

„S mým manželem Petrem jsme vždycky snili o tom, že si postavíme vlastní dům. Podařilo se nám vyhlídnout pozemek na místě, kam jsme spolu rádi chodili na procházky, a proto jsme se rozhodli, že u něho chceme spolu žít. Zpočátku šlo všechno lehce – partner dobře vydělával, takže jsme si nemuseli brát tak vysokou hypotéku a dostali jsme i nízkou úrokovou sazbu a za rok se nám narodila dcera Adélka. Pak se však náš život navždy změnil. To odpoledne jsem si hrála s Adélkou na zahradě, když za námi přišel policista. Nikdy na ten rozhovor nezapomenu. Petr už se domů nevrátil. Na dálnici do jeho auta naboural nákladník. Zůstala jsem s Adélkou na všechno sama a i teď, po pár letech, to není jednoduché. Mohlo to být finančně ale mnohem náročnější, kdyby Petr neměl sjednané pojištění, a to

hlavně kvůli hypotéce. Z vyplacených peněz jsem splatila zbývající hypotéku a zůstaly nám ještě peníze navíc, které nám pomohly.“

Klára, 40 let

Jak měl Petr s poradcem nastavenou smlouvu:

- Pojištění pro případ smrti (s bonusem 500 000 Kč v případě smrti při dopravní nehodě) 1 300 000 Kč na 35 let (výše 1 300 000 Kč odpovídá cca trojnásobku ročního příjmu Petra).
- Připojištění pro případ smrti s klesající pojistnou částkou (pro hypotéku) 1 800 000 Kč na 20 let (doba hypotéky).
- Připojištění pro případ invalidity s klesající pojistnou částkou (pro hypotéku) 1 800 000 Kč na 20 let (doba hypotéky).
- Připojištění pro případ závažných onemocnění 500 000 Kč na 35 let.

Za pojištění Petr **platil 1378 Kč měsíčně**

Rodině bylo vyplaceno:

1 800 000 Kč – z pojištění pro případ smrti 1 300 000 Kč + bonus v případě smrti úrazem při dopravní nehodě 500 000 Kč a dále **1 080 000 Kč** – z připojištění pro případ smrti s klesající pojistnou částkou (po 9. letech pojištění), což přibližně odpovídá nesplacené jistně hypotéky.

Zdroj: <https://pojistovna.nn.cz/zivotni-pojisteni-nn-zivot/#tab2>

Výhodnost sjednaného pojištění je zřejmá. Každé pojištění, pokud je vhodně nastaveno, výrazně zmenšuje finanční dopady v krizových dobách, ať už při běžném poničení majetku, krádeži či zejména po úrazu, v nejhrošším případě po úmrtí blízkého člověka. Člověk se sice zaváže platit pravidelně určitou částku, nejčastěji v měsíčních intervalech, avšak pokud by se skutečně stalo něco nepředvídatelného, nebude to pro něj ekonomicky tak náročné. Pozůstalí jím získávají finanční pojistku v době výpadu zdrojů ze strany zemřelého blízkého.

Souhrn teoretické části

V první části předkládané práce byly čtenářům představeny základní teoretická východiska nezbytná pro primární i sekundární cíle práce. Nejprve byla charakterizována rodina a blízký člověk. Následně se práce zaměřila na statistické údaje ztrát rodinných příslušníků, zejména dětí a partnerů s ohledem na rodinný stav. Nezbytné bylo také definovat hospicovou a paliativní péči včetně představení organizací, které pomáhají jak nemocným, tak pozůstalým. Druhá kapitola teoretické části se z odborného hlediska pokusila definovat a popsat fáze zvládání životních krizí včetně začlenění a vysvětlení ztráty blízké osoby. Na ztrátu blízké osoby navázala samostatná kapitola, ve které byly opět z odborného hlediska představeny východiska pro vypořádávání se se ztrátou blízkého, včetně faktorů velikosti traumatu. Závěrečná kapitola teoretické části ztrátu blízkého člověka popsala z pohledu legislativy, zejména z pohledu pozůstalých, ať už se jedná o volno v zaměstnání, odškodnění, dědictví, vdovský a sirotčí důchod či možnost uzavření životního pojištění.

Teoretická část je souhrnná a poskytuje čtenáři ucelený teoretický pohled na problematiku ztráty blízkého člověka, vypořádávání se s touto situací či možností prevence a minimalizace utrpení a ztát.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Cíle empirického šetření

V teoretické části byla zmapována problematika ztráty blízkého člověka, včetně možností podpory a pomoci umírajícím i pozůstalým. Cílem empirické části je na základě kvalitativního výzkumného šetření popsat psychologické i konkrétní reakce na ztrátu nejbližšího člověka. Důraz byl kladen také na zachování citlivosti a intimity pozůstalých, zejména při realizaci rozhovorů.

Jednotlivé kazuistiky budou získávány pomocí individuálních polostrukturovaných rozhovorů, které budou následně analyzovány nejen pomocí kritické analýzy autorky práce, ovšem s ohledem na prvky interpretativní fenomenologické analýzy (IPA). Vzhledem k nízkému počtu respondentů a menší obsáhlosti výpovědí (zejména v důsledku citlivého charakteru zkoumané problematiky) nebyla aplikována analýza se všemi prvky a atributy. V současnosti je tato problematika více prozkoumána a výzkumy se zaměřují mj. nejen na ztrátu partnera, ale také na ztrátu dítěte. Obě spadají do kategorie psychologicky nejtěžších životních událostí.

Výzkumné otázky

Na základě teoretických poznatků i cílů výzkumného šetření byly stanoveny tyto výzkumné otázky:

Na základě poznatků, které jsme uvedli v teoretické části a cílů tohoto výzkumného šetření definujeme následující výzkumné otázky:

1. Jaké finanční potíže jste po ztrátě blízkého rodinného příslušníka měli?
  - a) Zbyly spíše dluhy, a pokud ano, pomohl Vám někdo?
    - pomoc od příbuzných
    - pomoc od státu
    - pomoc od přátel
2. Jaký dopad má ztráta blízkého rodinného příslušníka na sociální statut?
  - a) Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole či kamarádské a pracovní vztahy?
  - b) Jak jste reagoval/a na ztrátu blízkého?
  - c) Co Vám pomohlo se s tím vyrovnat a jaké ponaučení Vám ztráta dala?

Použité výzkumné metody

Pomocí fenomenologického přístupu byla zkoumána subjektivní zkušenost pozůstalých, kteří se museli vypořádat se ztrátou blízké osoby, nejčastěji životního partnera. S ohledem na nanejvýš citlivé téma byl zvolen kvalitativní výzkum založený na mapování individuálního rozhovoru. S ohledem na množství respondentů a citlivost tématu byly použity některé metody IPA, dle Miovského (2006).

Samotnému provedení rozhovorů předcházela osobní kontakt s představením požadavků s ohledem na cíle předkládané práce. Respondenti byli velmi vstřícní, zejména poté, co jim byla zaručena anonymita získaných zkušeností. Také byli seznámeni s dobrovolností při odpovídání, přičemž nemuseli odpovídat na všechny otázky. I přesto odpověděli na všechno. Respondenti také udělili souhlas s pořízením audio nahrávky, která sloužila pro přepis rozhovorů.

Úvodní otázky byly informačního charakteru o pohlaví a věku, následující se již poté věnovaly zkoumané problematice. Po ukončení rozhovoru a poděkování respondentům byly rozhovory přepsány, viz přílohy.

Postup a organizace sběru dat

Empirická část vznikala v několika etapách, nejprve proběhl návrh rozhovoru, následovalo vytipování a oslovení respondentů, samotná realizace rozhovorů, jejich přepis a analýza.

Zpracování dat

Data byla zpracovávána, jak již bylo uvedeno, formou audio nahrávky, která byla následně přepsána, přičemž přepisy jsou přiloženy v přílohách. S ohledem na charakter rozhovoru se v něm vyskytovaly méně spisovná či vycpávková slova, která nebyla při přepisu brána v potaz. Při této redukci pro cíle práce nepotřebných slov samozřejmě nedošlo k redukci obsahu.

Výzkumný soubor a vyhodnocení rozhovorů

Při tomto výzkumném šetření obsahoval výzkumný soubor celkem 7 respondentů, kteří se v životě museli vypořádat se ztrátou nejbližšího člověka, u všech to byl životní partner. Při předvýzkumném mapování možných respondentů byla využita skupina známých autorky, která zprostředkovala kontakt a prvotní informace jednak o autorce, tak o samotných respondentech. Jedním z hlavních pilířů byla dobrovolnost, primární podmínkou poté zkušenost se ztrátou nejbližšího. I s ohledem na emoce, které výzkumné šetření ze strany respondentů obsahovaly, bylo úmyslně pro samotné rozhovory voleno příjemné prostředí, popřípadě prostředí domova.

<i>Respon- dent</i>	<i>Ztráta koho</i>	<i>Stav při úmrťi</i>	<i>Dél- ka vzta- hu</i>	<i>Míra zabezpe- čení</i>	<i>Následo- vala fi- nanční past?</i>	<i>Spo- lečné dluhy</i>	<i>Fi- nanční pomoc od ro- diny</i>	<i>Dědic- tví</i>
1	Manžel	Vdaná	8 let	Žádná	Ne	Ano	Ano	Ano
2	Druh	Svo- bodná	4 roky	Do 100.000	Ne	Ne	Ano	Ne
3	Rodič	Svo- bodný	20 let	Žádná	Ano	Ne	Ano	Ano
4	Man- želka	Ženatý	11 let	Žádná	Ano	Ano	Ano	Ne
5	Manžel	Vdaná	16 let	Do 100.000	Ne	Ne	Ano	Ne
6	Druh	Svo- bodná	13 let	Do 100.000	Ne	Ne	Ano	Ne
7	Druh	Svo- bodná	5 let	Do 500.000	Ne	Ne	Ano	Ne

I. Oblast – Sociální zabezpečení

V této oblasti jsme zjišťovali, jak byli respondenti sociálně zabezpečeni po úmrtí blízkého člověka a zda jim smrt této osoby způsobila finanční potíže. Proto jsme zvolily kategorie sociální zabezpečení na základě důchodového pojištění, sociální zabezpečení na základě dědictví, sociální zabezpečení na základě životního pojištění a vyrovnání s případnými dluhy.

V první kategorii sociálního zabezpečení na základě důchodového pojištění nebylo zjištěno, že by důchodové pojištění mělo nějaký vliv na finanční potíže, se kterými se respondenti po smrti blízkého setkali. Důchodové pojištění je v současnosti velmi diskutované a zcela jistě i přínosné, našetřené finance přecházejí na pozůstalé. Z jejich výpovědí však nezaznělo nic o důchodovém pojištění partnera. Přesto je to jedna z forem eventuální finanční injekce po smrti blízkého, takže ji nelze než doporučit. Další možnou výhodou je finanční příspěvek od zaměstnavatele na toto pojištění.

V druhé kategorii sociálního zabezpečení na základě dědictví bylo samotné dědictví velmi podstatné pro dva respondenty, což nebyla ani polovina. V prvním případě se jednalo o ztrátu manžela, přičemž se dědictví řídilo automaticky dle zákona, jak uvádí respondentka 1: „po smrti manžela zůstal ve vlastnictví mém a mých dětí pouze byt, který tři pokojový byt v panelovém domě, který jsme měli v osobním vlastnictví a auto, které jsem prodala, jelikož jsem v té době neměla řidičský průkaz. Utržila jsem z něj necelých 100 tisíc korun“.

Druhý případ dědictví byl zaznamenán u pozůstalého syna, jenž v době úmrtí otce studoval a měl sourozence. Ten také získal dědictví: „Získali jsme s bratrem rodinný dům, v kterém jsme do té doby bydleli, nějaké akcie z kuponové privatizace a několik loveckých zbraní“. Ostatní neměli na dědictví nárok, neboť nebyli oficiálně ve svazku manželském, respektive v jednom případě neměli žádný majetek. Z tohoto hlediska je pro případ náhlé ztráty blízkého člověka velmi pragmatické a odpovědné být ve vztahu manželském, jinak se dědictví nemůže stát sociální a finanční oporou v těžké době po ztrátě blízkého. Dnes je statisticky polovina svazků nemanželských a pro společnost a zejména partnery je to velmi riskantní.

V poslední kategorii první oblasti bylo zkoumáno sociální zabezpečení na základě životního pojištění a vyrovnání s případnými dluhy. Životní pojištění, stejně jako důchodové po-

jištění, nebylo dle odpovědí respondentů pro jejich sociální situaci stěžejní, neboť ani jeden z nich nevyověděl, že by jej partner využil. Přesto byla v teoretické části práce rozebrána problematika pojištění, protože dle názoru autorky je pojištění velmi důležité.

Naopak velmi diskutována byla problematika vypořádání se s dluhy. Až na jednoho z respondentů všichni zodpověděli, že neměli žádný osobní dluh. I osobní dluh čtvrtého respondenta lze považovat za společný, neboť to nebyl dluh pro osobní potřebu, nýbrž pro pomoc manželčiným rodičům. Společné dluhy kromě již zmíněného čtvrtého respondenta přiznal také první respondentka: „*V rádech desítek tisíců korun, které jsme dlužili rodičům manžela. Půjčovali jsme si na koupi auta. Splatit jsme to do smrti manžela nestihli*“. Většina respondentů se však po ztrátě blízkého nedostala do finanční pasti, protože jak sami přiznali, pomohla jim zejména rodina. Třetí respondent přiznává, že se během několika prvních měsíců dostal do nějakých dluhů, což vyřešil prodejem drobnějších movitých věcí pro pokrytí nákladů na domácnost. Čtvrtý respondent přiznal, že celkový dluh byl necelý milion korun, takže musel po ztrátě manželky vyhlásit osobní bankrot a požádat o oddlužení.

Sociální zabezpečení je v současné době, kdy se lidé mnohdy zadlužují, velmi potřebné a odpovědné. Ztratit blízkého člověka můžeme kdykoli a pokud jsme na něm jakkoli finančně závislí, jistě se nás jeho ztráta dotkne i po sociální a finanční stránce.

Z materiálního hlediska by měl tedy každý člověk využít nejrůznějších spoření či pojištění, například životního či úrazového.

Otázka č. 3: Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

Respondent 1: *Ano. Já pobírala vdovský důchod, moje dvě děti dostaly důchod sirotčí, který pobíraly až do dospělosti*

Respondent 2: *Ne – nebyli jsme manželé. Navíc první dva roky byl partner ještě ženatý, další dva roky byl již rozvedený, ale vzít jsme se nestihli. Jen jsme spolu žili.*

Respondent 3: *Ano. Jelikož jsem byl plnoletý a přerušil jsem hned poté studium na VŠ, tak jsem pobíral pouze sirotčí důchod na svého mladšího nezletilého bratra. Ten jsem pobíral něco málo přes rok, než můj bratr odmaturoval. Protože poté v dalším studiu nepokračoval, sirotčí důchod nám nadále vyplácen nebyl.*

Respondent 4: *Ano. Pobíral jsem vdovský důchod, dcera poté sirotčí.*

Respondent 5: *Ano. Dostala jsem vdovský důchod, na naše tři nezletilé dcery jsem pobírala důchod sirotčí. Ale uživit sama 4 lidi je i s příspěvků od státu velice těžké.*

Respondent 6: *Ano- Měli jsme spolu malé dítě, dostala jsem sirotčí důchod, vdovský důchod mi přidělen nebyl vzhledem k tomu, že jsme žili pouze na „psí knížku“*

Respondent 7: *Ano – Na naše dva malé syny sirotčí důchod, sama jsem jako pouze partnerka nedostala nic*

Otázka č. 4: Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluh

Respondent 1: *Ne. Sama jsem žádný osobní dluh neměla, vše bylo společné s manželem*

Respondent 2: *Ne. Přítel byl finančně zabezpečený, takže na nic jsme neměli půjčku ani u žádné instituce žádný závazek. Nic ale nebylo napsáno na mě, takže jsem neměla zákonné právo na nic. Sama osobně jsem také žádné dluhy neměla, partner si nepřál, abych se někde zavazovala.*

Respondent 3: *Ne. Byl jsem v době, kdy se to stalo, student. Žádné osobní dluhy jsem neměl.*

Respondent 4: *Ano. Jelikož jsme se zadlužili kvůli pomoci rodičům manželky, oba jsme na sebe měli velké dluhy v řádech statisíců korun.*

Respondent 5: *Ne – vše bylo společné s manželem*

Respondent 6: *Ne – dluhy jsem neměla, ale musela jsem se hodně uskromnit, tak abych se ne zadlužovala*

Respondent 7: *Ne – naštěstí jsme dluhy neměli, já měla navíc na svém kontě peníze z prodeje bytu, který jsme prodali s mým bývalým manželem*

Otázka č. 5: Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

Respondent 1: *Ano. V řádech desítek tisíců korun, které jsme dlužili rodičům manžela. Půjčovali jsme si na koupi auta. Splatit jsme to do smrti manžela nestihli*

Respondent 2: *Ne. Jak jsem již říkala, díky dobré finanční situaci mého partnera jsme nemuseli nikdy řešit žádné dluhy, půjčky...*

Respondent 3: *Ne. Padly na mě veškeré platby související s chodem domácnosti a vše související s běžným životem. Do té doby jsem jako student nemusel řešit nic.*

Respondent 4: *Ano. Jak jsem již uvedl, měli jsme jednak osobní, tak také společné dluhy. Pokud spočítám dohromady tehdejší dluh můj a manželky, dostáváme se skoro k milionu korun i s úroky a poplatky.*

Respondent 5: *Ne – žádné dluhy, které by stály za řeč, jsme neměli, snažili jsme se vždy žít tak, abychom vyšli.*

Respondent 6: *Ne – partner vydělával dost peněz, platil nájem, neměli jsme hypotéku ani jiné dluhy, nerad se zadlužoval*

Respondent 7: *Ne*

Otázka č. 6: Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

Respondent 1: *Ne. Nepřivedly mne a mé děti do finanční pasti jen díky podpoře mých rodičů, kteří nám finančně pomohli nejen s výdaji spojenými s úmrtím mého manžela, ale dále s výdaji, které jsem nebyla schopna z počátku schopna pokrýt ani s podporou od státu v podobě sirotčích a vdovského důchodu*

Respondent 2: *Ne*

Respondent 3: *Ano. Během několika prvních měsíců jsem se dostal do nějakých dluhů, což jsem musel vyřešit prodejem drobnějších movitých věcí, abych pokryl náklady na domácnost*

Respondent 4: *Ano. Byl to necelý milion korun. Musel jsem vyhlásit osobní bankrot a požádat o oddlužení.*

Respondent 5: *Ne*

Respondent 6: *Ne – jak již bylo řečeno, dluhy jsme neměli*

Respondent 7: *Ne*

Otázka č. 7: Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

Respondent 1: *Němel/a jsem žádné úspory, které by mi v této situaci významněji pomohly, jsem neměla, vše jsme investovali za manželova života do bydlení a dětí*

Respondent 2: *do 100.000 – Měla jsem asi 40 tisíc korun, které jsem použila z části na věci kolem pohřbu, z části jsem zaplatila poplatky za bydlení, které do té doby hradil partner*

Respondent 3: *němel/a jsem*

Respondent 4: *němel/a jsem*

Respondent 5: *do 100.000 – nějaké společné úspory jsme měli, pomohlo mi to v první fázi po smrti manžela*

Respondent 6: do 100.000 – něco jsem měla na svém spořicímu účtu z dřívější doby, jako rezervu v případě nečekaných výdajů, což se ukázalo jako dobrý počín

Respondent 7: do 500.000 – byly to peníze z prodeje bytu ze společného vlastnictví s bývalým manželem. Velkou část jsem dala svým již dospělým dětem, proto jsem měla úspory v řádu „jen“ několika set tisíc korun.

Otázka č. 8: Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

Respondent 1: Ano. Rodina pouze z mojí strany, manželova rodina nám nijak nepomohla, na pohřeb a výdaje s tím spojené také nepřispěla a ještě po mne vyžadovali dluh, který jsme u nich měli (viz. zmíněno výše)

Respondent 2: Ano. Moje rodina pochází z chudších poměrů a tak jsem jejich finanční pomoc nejdříve odmítala, ale nakonec jsem přistoupila na menší pomoc alespoň pro období, než jsem se postavila na vlastní nohy.

Respondent 3: Ano. Všichni mi pomoc opakovaně nabízeli, ale já ji vždy odmítl, chtěl jsem se dokázat o mě a bratra postarat sám.

Respondent 4: Ano. Částečně mi pomohla, ale na veškeré dluhy to nestačilo. Pomoc byla v řádech desítek tisíc.

Respondent 5: Ano – díky rodině jsem se nemusela nikde zadlužit ve chvílích, kdy jsem s rozpočtem nevycházela

Respondent 6: Ano – po ztrátě partnera jsem šla bydlet ke svým rodičům, kteří mi pomáhali s dítětem a abych nemusela platit nájem, na který jsem od smrti partnera neměla dost finančních prostředků

Respondent 7: Ne – i když se rodina nabízela, nikdy bych nemohla přijmout finanční pomoc, sami na tom byli špatně. Mnohem více jsem potřebovala pomoc s dětmi a chodem domácností a tu mi rodina poskytla, tedy pouze ta má, partner rodiče již neměl.

Otázka č. 9: Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

Respondent 1: Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo – po smrti manžela zůstal ve vlastnictví mém a mých dětí pouze byt, který tří pokojový byt v panelovém domě, který jsme měli v osobním vlastnictví a auto, které jsem prodala, jelikož jsem v té době neměla řidičský průkaz. Utržila jsem z něj necelých 100 tisíc korun

Respondent 2: Ne. Tyhle věci jsme neměli právně vyřešeny, veškerý partnerův majetek připadl jeho dětem a dalším rodinným příslušníkům. Ale s jeho rodinou jsme měli dobré vztahy a tak mi také moc pomohli nejen psychicky, ale i finančně

Respondent 3: Ano. Plně to pokrylo dluhy – Získali jsme s bratrem rodinný dům, v kterém jsme do té doby bydleli, nějaké akcie z kuponové privatizace a několik loveckých zbraní

Respondent 4: Ne. Jelikož jsme se brali poměrně mladí a současně finančně pomáhali rodičům manželky, neušetřili jsme nic. A o dědictví manželky nemohla být řeč, protože její rodiče přišli kvůli špatné pracovní morálce a alkoholu v podstatě o všechno

Respondent 5: Ne – kromě věcí, které jsme měli ve společném vlastnictví, jsem nic dědictvím nezískala

Respondent 6: Ne – pouze věci, co byly naše ze společné domácnosti, jsem si vzala, jinak nebylo, co bych měla získat, nebyli jsme svoji a já neměla zákonné právo na jeho majetek

Respondent 7: Ne – pouze to, co bylo psáno na moji osobu, co bylo v mém osobním vlastnictví, mi zbylo. Jelikož jsem v době, kdy jsem začala žít se svým partnerem, byla ještě vdaná a rozvedla jsem se až v průběhu našeho vztahu, tak jsem se hned vdávat znovu nechtěla, i když jsme potom měli děti. Nečekala jsem, že by se nám mohlo něco takového stát.

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

Respondent 1: Ne. Pouze ta, která jsem již zmínila – dluh rodičům manžela a výdaje na pohřeb a věci s tím spojené

Respondent 2: Ano. Musela jsem začít platit veškeré výdaje spojené s bydlením a běžným chodem každodenního života. To pokryla má výplata, ale na další útraty už mi nezbývalo. Bylo to tedy z ruky do pusy, jak se říká. Kdyby mi nepomohla má a partnerova rodina, tak bych určitě ze začátku nezvládla ani finančně.

Respondent 3: Ne. S pokrytím nákladů na bydlení, jídlo a ostatní základní potřeby jsem se vypořádal prodáním např. zbraní, které jsem získal v dědickém řízení. Výdaje na bratra pokryl sirotčí důchod. Asi po pěti měsících jsem se dokázal už postarat finančně o nás oba.

Respondent 4: Ano. Musel jsem řešit již zmíněné úvěry u bankovních i nebankovních institucí, také u známých a rodiny.

Respondent 5: Ne – placení nájmu čtyřpokojového bytu, veškeré kroužky, školní výdaje a ostatní výdaje spojené s dětmi, a vše co se týče chodu rodiny

Respondent 6: Ano – nájem velkého bytu, což jsem asi po třech měsících vyřešila přestěhováním k mým rodičům

Respondent 7: Ne – naštěstí jsme neměli dluhy, ani se nic jiného po smrti partnera neobjevilo. Pouze náklady na rodinu a domácnost byly teď pro mne dvojnásobné, ale se svým platem a úspory jsem byla schopna vše zvládnout

II. Oblast – Sociální status

Sociální status je pro každého jedince velmi důležitý, neboť každý někam patří, má určitou roli, ať už v rodině, v zaměstnání, ve škole, v kolektivu apod. Proto jsme v této druhé oblasti zjišťovali, zda a jak se změnil status v rodině a v zaměstnání (případně škole) po ztrátě blízké osoby. Byly tedy zvoleny kategorie změna statusu v rodině a změna statusu v zaměstnání či škole.

<i>Respondent</i>	<i>Změnilo se Vaše postavení v rodině?</i>	<i>Změnilo se Vaše postavení v práci/škole?</i>	<i>Stal/a jste se hlavou rodiny?</i>	<i>Změnilo se Vaše vztahy s ostatními?</i>	<i>Začali se k Vám ostatní chovat jinak?</i>
1	Ano	Ne	Ano	Ano	Ano
2	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
3	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
4	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
5	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano
6	Ano	Ano	Ano	Ne	Ano
7	Ano	Ne	Ano	Ne	Ano

První kategorie byla zaměřená na změnu statusu v rodině, respektive respondenti byli dotazováni, zda se změnilo jejich postavení v rodině. Všichni odpověděli, že ano, což bylo i očekáváno, neboť ztráta nejbližší osoby je pro každého jedince fatální. Až na jednoho respondenti uvedli, že se stali hlavou rodiny. Druhá respondentka uvedla, že se neměla pro

koho stát hlavou rodiny, neboť s partnerem neměli společné děti a ani nebyli ve svazku manželském. Ve výpovědích akcentovala zejména péče o děti, na kterou pozůstalí zbyli sami. Jeden respondent, který již tak byl bez jednoho z rodičů a přišel o druhého, se, jak sám uvádí, stal hlavou dvoučlenné rodiny, kdy se staral o bratra: „*Jak jsem již zmiňoval, byli jsme s bratrem sami, takže jsem se stal hlavou dvoučlenné rodiny*“. Spolu s finančními problémy je ztráta blízkého pro pozůstalé velmi náročná také právě z hlediska převzetí plné zodpovědnosti za zbylé členy rodiny.

Druhá kategorie byla zaměřená na změnu statusu v zaměstnání či škole. Většina oslovených přiznala, že se po ztrátě blízkého změnil jejich status v zaměstnání či škole. Většina také přiznala, že se jim změnil vztahy s ostatními a všichni vypověděli, že se k nim ostatní začali chovat jinak, než se chovali před úmrtím blízkého. Ve vztahu ke změně statusu v zaměstnání museli ti, co odpověděli kladně, změnit pracovní pozici, respektive jeden respondent zanechal studií, aby se postaral o nezletilého bratra. Většina oslovených se navíc na nějaký čas „stáhla do sebe“, čímž sociální vztahy ještě více ovlivnilo. Oslovení se takého shodovali, že ztráta blízkého způsobila odhalení skutečné kvality vztahů s ostatními: „*Na kamarádské vztahy to mělo také velký vliv, neboť se ukázalo, na koho se můžu a nemůžu spolehnout. Vyplnilo se přísloví že „V nouzi poznáš přítele““*, případně: „*Kamarádské vztahy se vybarvily, když máte kamarádku, s kterou se vidíte jednou za čas a najednou v této chvíli je tu pro vás 24 hodin denně a na druhou stranu kamarádka, s kterou jste trávili několik hodin týdně najednou nemá čas nazbyt, pochopíte, co to znamená přátelství*“. Stejně tak se ukázala shoda v reakcích okolí, zejména nejbližší rodiny a přátel, u kterých se chování projevovalo takto: „*Okolí bylo ohleduplnější, vnímavější a starostlivější, což se ovšem po pár měsících vrátilo do normálu*“. Ačkoli se tedy změnil sociální status v rodině i zaměstnání, nejbližší rodina se stala „bezpečným přístavem“ pro pozůstalé.

3) Sociální status

Otázka č. 11: Změnilo se Vaše postavení v rodině?

Respondent 1: Ano. Vyostřily se vztahy s rodinou manžela, která se od nás distancovala, nechtěla nám pomoci s ničím, nepřispěli ani na výdaje spojené s pohřbem a jediné, co je zajímalo, byl peníze, které jsme jim s manželem dlužili. Stala jsem se dvěma rodiči v jednom, musela jsem zastat roli manžela při výchově dětí.

Respondent 2: Ano. Přítel měl děti z bývalého manželství, s kterými jsem měla celkem pěkný vztah. Obávala jsem se, že po té tragické události se mnou budou chtít přerhat vztahy, ale naopak jsem se pro ně stala důležitější než dříve. Asi ve mně viděli svého otce, možná jsem pro ně ten, v kom jej vidí. A já ho zase vidím v nich. Pomáháme si navzájem.

Respondent 3: Ano. Stal jsem se hlavou dvoučlenné rodiny. Musel jsem zastat všechny práce spojené s chodem domácnosti a postarat se o nezletilého bratra, který samozřejmě pomáhal, s čím mohl. S rodinou se zintenzivnily vztahy, které se asi po tři čtvrtě roce zase vrátily do normálu (vidání se jednou za čas), jen s babičkou jsme navázali velice intenzivní a dlouhotrvající vztah, který jsme do té doby neměli.

Respondent 4: Ano. Stal jsem se najednou za vše plně odpovědný. Sice mi pomáhala rodina, ale výchovu jsem i přes všechny složitosti chtěl řídit hlavně já. Zkomplikovaly se však vztahy s rodinou manželky, která nás přivedla do velmi vážných finančních komplikací a já za ně musel splácet ještě po smrti manželky.

Respondent 5: Ano – najednou jsem byla sama matka s třemi dětmi, byla jsem jejich středobodem, nejmladší dcera ještě nebyla ve věku, kdy by chápala, proč tu tatínek není.

Respondent 6: Ano – partnerovi rodiče se na mě více upnuli, protože partner byl jediné jejich dítě a tak jsem jim částečně nahradila jejich syna. Moje malá dcera to ještě nebyla schopna vnímat, takže tam ke změně nedošlo

Respondent 7: Ano – když dvěma malým dětem umře otec, stane se pro ně matka středem vesmíru, otcem i matkou v jedné osobě, takže mé postavení se jistě v tomto ohledu změnilo.

Všichni respondenti uvedli, že se jejich postavení v rodině po ztrátě partnera změnilo. U všech dominuje převzetí vedení rodiny. Objevuje se však také zkomplikování s rodinou zemřelého partnera, zejména u jednoho z respondentů, kterého dluhy rodičů zemřelé manželky přivedly na finanční dno. Jedna respondentka se označila za středobod Vesmíru, kterým se logicky musela stát.

Otázka č. 12: *Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?*

Respondent 1: Ne. Samozřejmě se k vám lidé chovají jinak, snaží se být ohleduplní, od vedení jsem dostala jednorázovou finanční „pomoc“, ale po nějaké době se to vyrovná zpět. V zaměstnání se mé postavení tedy nijak nezměnilo.

Respondent 2: Ano. Musela jsem z práce odejít, protože jsme spolu s partnerem pracovali v jedné firmě a představa, že tam zůstanu i po jeho smrti, byla nepřijatelná. Vedení firmy se o mě postaralo, dostala jsem odstupné, které mi také pomohlo překlenout náročné období a finančně vyjít než jsem se vzchopila a našla si novou práci.

Respondent 3: Ano. Vysokou školu jsem hned po této události musel ukončit z důvodu velkého pocitu zodpovědnosti vůči svému mladšímu bratrovi, a jelikož jsem nepřijal finanční podporu od rodiny, tak jsem si musel najít práci.

Respondent 4: Ano. Pracoval jsem jako učitel a vzhledem k věku dcery jsem musel zaměstnání opustit. Bylo to velmi těžké, učení jsem považoval za své poslání a dřív bych si nikdy nepomyslel, že učit nebudu. Později jsem začal podnikat a do školy jsem se již nevrátil.

Respondent 5: Ano – jelikož jsem byla najednou na vše sama, tedy samozřejmě moji i manželovi rodiče vypomáhali, ale i tak je toho na vás najednou mnohem víc, musela jsem změnit pracovní pozici a začít pracovat pouze na částečný úvazek.

Respondent 6: Ano – v práci jsem si musela vzít volno na nějaký čas, abych se s tím vším srovnala a nasměrovala svůj život na novou cestu. Jelikož jsem neměla úplně dobře placenou práci, rozhodla jsem se, že se pokusím najít si něco, co by mě a moji dceru lépe zabezpečilo

Respondent 7: Ne – měla jsem dobrou práci, po domluvě s vedením, kdy jsem poprosila o volno na rekonvalescenci, jsem opět nastoupila a fungovala ve firmě jako doposud.

Pět respondentů přiznalo změnu postavení v zaměstnání či ve škole. Jeden musel opustit práci učitele, další odešla, protože ve firmě pracovala společně se zesnulým partnerem, další respondent musel opustit vysokou školu a postarat se o bratra.

Otázka č. 13: *Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?*

Respondent 1: Ano. Pro mé děti určitě. Byla jsem to jediné, co jim zbylo. Manželova rodina se od nás v podstatě odvrátila zády. Velice mi pomohl i můj bratr, který alespoň částečně zastoupil mužský element, ale musela jsem převzít role, v kterých jsem do té doby nikdy předtím nebyla.

Respondent 2: Ne. Jelikož jsme spolu neměli vlastní děti a svatbu jsme také zrealizovat nestihli, neměl jsem se pro koho stát hlavním členem rodiny. Partnerovi děti, i když se náš vztah ještě utužil, měly i tak svoji matku a další příbuzenstvo.

Respondent 3: Ano. Jak jsem již zmiňoval, byli jsme s bratrem sami, takže jsem se stal hlavou dvoučlenné rodiny

Respondent 4: Ano. Hlavně pro malou dceru. Dříve jsme se o vliv poměrně rovnoměrně dělili, posléze jsem se však stal hlavním členem rodiny. Jinak to ani nešlo.

Respondent 5: Ano – i přesto, že moje matka byla pro děti nyní jako druhá matka, tak jsem já byla ta, která musela rodinu živit a věnovat jim ještě mnohem víc než dříve.

Respondent 6: Ano – pro mé dítě jsem musela být nejen matkou ale i otcem, i když to dcera v té době nechápala, pro mě to byla nová a ještě zodpovědnější role

Respondent 7: Ano – pro mé děti určitě

Jak již bylo zmíněno v předchozí otázce, většina respondentů uvedla, že se stala hlavními vůdčími osobnostmi rodiny, zejména poté pro děti.

Otázka č. 14: *Změnily se Vám po ztrátě blízkého kamarádské či pracovní vztahy?*

Respondent 1: Ano. V těchto situacích poznáte pravé přátele. Kamarádské vztahy se mi vytríbily. V práci jsem měla velkou podporu, dostala jsem volno na rekonvalescenci a všichni se ke mně chovali velice dobře, ale ne tak, aby ve mně vyvolávali pocity, které by vedly k hroucení či sebelítosti. Proto jsem se i docela brzy vrátila do práce na plný úvazek, protože tam jsem cítila lépe.

Respondent 2: Ano. Jelikož v práci jsem musela dát výpověď, s kolegy jsem na nějakou dobu utnula i komunikaci. Kamarádské vztahy se vybarvily, když máte kamarádku, s kterou se vidíte jednou za čas a najednou v této chvíli je tu pro vás 24 hodin denně a na druhou stranu kamarádka, s kterou jste trávili několik hodin týdně najednou nemá čas nazbyt, pochopíte, co to znamená přátelství.

Respondent 3: Ne. Na přátelské vztahy tato událost vliv neměla, alespoň nijak zásadní, který bych si uvědomoval. A pokud ano, tak pouze v pozitivním slova smyslu. Po pracovní stránce jsem začal dostávat hodně nabídek na práci, které přicházely na základě toho, co se mi přihodilo a do jaké situace mě to dostalo.

Respondent 4: Ano. Jak jsem již uvedl, musel jsem odejít ze zaměstnání, takže na pracovní vztahy to mělo jistě velký vliv. Jen s několika z nich jsem i poté udržel kontakt. Na kamarádské vztahy to mělo také velký vliv, neboť se ukázalo, na koho se můžu a nemůžu spolehnout. Vyplnilo se přísloví že „V nouzi poznáš přítele“.

Respondent 5: Ano – přátelé byli vstřícnější, častěji volali a vymýšleli aktivity pro mne i mé děti, v práci mi vyšli vstříc nejen, když jsem potřebovala volno, ale i s přesunem na jinou pozici

Respondent 6: Ne – v práci jsem se s osobními záležitostmi nikdy nesvěřovala, na pracovišti v naší firmě nikdy nepanovali nijak přátelské vztahy a s kamarády máme pořád stejný vztah, mám totiž skvělé přátele, na které se mohu spolehnout nejen v krizových situacích

Respondent 7: Ne – myslím, že k nějakým velkým změnám nedošlo, na kamarádské ani pracovní úrovni

Respondenti, kteří museli změnit zaměstnání, uvedli i v této otázce, že se jim samozřejmě změnilo i pracovní vztahy. Ti, kteří nemuseli měnit, uvedli opak. Kamarádské vztahy respondenti označili spíše za zlepšující se, ovšem připouštějí, že některé domnělé přátele ztratili.

Otázka č. 15: *Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?*

Respondent 1: Ano. Nějakou dobu. Okolí ke mně bylo ohleduplnější. Někdy to bylo nepříjemné, protože vám toto chování připomíná, co se stalo.

Respondent 2: Ano. Kromě partnerových dětí, které jsem již zmiňovala, se moje okolí samozřejmě chovalo moc hezky a všichni se mi snažili pomoci, ale jinak se snažili chovat co nejméně stejně, abych i já se lépe adaptovala v nové životní situaci a neměla pocit, že se kvůli tomu ke mně všichni chovají jinak a že už nic nebude jako dřív.

Respondent 3: Ano. Okolí bylo ohleduplnější, vnímavější a starostlivější, což se ovšem po pár měsících vrátilo do normálu.

Respondent 4: Ano. Ostatní se začali chovat ohleduplněji, byli jakoby hodnější, vnímavější, chápavější a snažili se pomoci. Hlavně s dcerou. Ne vždy to bylo ale úplně příjemné, chvíli se mi i zdálo, jakoby ztráta manželky byla jakýmsi stigmatem. Ale časem se to srovnalo.

Respondent 5: Ano – někteří lidé se mi začali jakoby vyhýbat, asi proto, že nevěděli, jak se se mnou bavit nebo možná ze strachu, že budu chtít nějakou pomoc, ale blízcí přátelé a rodina byli skvělí, i rodina manžela přes naše dřívější neshody vše hodila za hlavu a byli jsme si vzájemně oporou.

Respondent 6: Ano – možná ze začátku byli hodnější a starostlivější, pak se to vrátilo do normálního stavu

Respondent 7: Ano – víte, ale jde jen o nějakou dobu v řádu několika měsíců. Když vás má někdo rád, tak má o vás obavy a péči a chce být nápomocen. Navíc ne každý ví, jak jednat s někým, komu se něco takového přihodilo a tak kolem vás chodí po špičkách a dává si pozor, co a jak řekne

Změnu v chování ve svém okolí připouští všichni respondenti, z vlastností, které se objevily, jmenovali například starostlivost, obezřetnost, vnímavost, chápavost apod. Vesměs ale pozůstali hodnotit změnu chování pozitivně, s občasným až stigmatismem a tím, že lidé nevěděli, jak se k nim chovat.

III. Oblast – Vyrovnání se se ztrátou a hledání sociální opory

Vyrovnávání se se ztrátou blízkého člověka patří mezi jedno z nejnáročnějších období v životě, vyrovnávání se je velmi individuální, přesto se vyznačuje určitými společnými charakteristikami. Pozornost při rozhovorech byla také zaměřena na hledání sociální opory po ztrátě blízkého. V této třetí oblasti byly zvoleny kategorie reakce smrti a dále sociální opora.

Reakce na ztrátu blízkého, jakožto první zkoumaná kategorie, se, jak již bylo řečeno, vyznačuje na jedné straně hlubokou individualizací, na straně druhé by fáze zvládnutí krizí, zejména bezprostředně po smrti blízkého, měla vykazovat určité shodné prvky. Pozůstali nejčastěji uváděli, že prvotní reakcí byl šok, vztek, bezmoc, bezradnost, utrpení, lítost, smutek, deprese či pocit prázdnoty. Třetí oslovený uvedl: „*Velký vztek, bezmoc, chaos v hlavě, bezradnost...poté uvědomování si nové role, do které jsem se musel rychle adaptovat...*“. Výpovědi se tak plně shodovali s popsanou teorií od Geralda Caplana (více v teoretické části práce), který první fázi popsal velmi podobně: prvotní šok, napětí, neklid. Dva z respondentů přiznali, že se okamžitě po zjištění smrti blízkého zhroutili. Někteří, přestože pociťovali výše uvedené pocity, se se situací vypořádali „lépe“. Po prvotním šoku se výpovědi shodují, že to, co pomůže, je hlavně čas nezbytný pro přijetí skutečnosti, že blízký zde již není a dále děti. Samotné děti a nejbližší rodina jsou tedy hlavním pilířem

druhé popisované kategorie, tedy sociální opory. Na otázku, co pozůstalým nejvíce pomohlo, odpověděla šestá respondentka takto: „*Nejvíce mi pomohla moje rodina a jejich podpora a také to, že mám dítě, které musí být spokojené*“. Děti a nejbližší rodina jsou těmi, kdo mohou velmi zásadním způsobem ovlivnit míru utrpení a délku vypořádávání se se ztrátou nejbližšího. Jsou tedy primární sociální oporou pro pozůstalé. Hledání sociální opory pak doporučují oslovení respondenti ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného a přišli o nejbližšího: „*Nikdy nezůstávejte dlouho sami, snažte se být s lidmi, i když vás to bolí a máte pocit bezmoci. Čím více toho děláte, tím méně času pak zbývá na deprese.*“, případně: „*Co nejdříve přistupte na pomoc od ostatních, zkuste se lítost a případné výčitky nechat na později. Řešte věci, které řešit musíte, nebojte se různorodých aktivit, pomůže Vám to zkrátit ten čas, kdy člověk nejvíce trpí. Nejhorší je se uzavřít sám do sebe, nezanevřete na své blízké, rodinu, přátele. Oni Vám pomohou*“. Přestože je tedy ztráta nejbližšího zásadním životním momentem, lze se s ním vyrovnat, čemuž tedy, jak sami pozůstalí přiznávají, velmi pomáhá přijetí pomoci od ostatních blízkých.

Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka č. 1: *Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?*

Respondent 1: Můj manžel byl již nějakou dobu velice vážně nemocný, ale po boji s nemocí vše vypadalo dobře a mysleli jsme, že z nejhoršího je venku. I přesto, že jsme věřili, že vše dobře dopadne jsme věděli, že to může přijít znovu. A přišlo. Na něco tak bolestivého se ale připravit nikdy nelze. Po operaci, z které se již neprobudil, jsem se zhroutila, měla jsem hysterické záchvaty a záchvaty úplné bezmoci. Kdybych neměla naše dvě děti, pro které jsem musela fungovat, neměla bych v tu chvíli žádnou sílu se vzchopit.

Respondent 2: Zhroutila jsem se. Zůstala jsem několik dní na psychiatrickém oddělení a čekala, až si mě partner vyzvedne...(ženě se vybavily pocity a tak jsme tuto otázku dále nerozváděly)

Respondent 3: Velký vztek, bezmoc, chaos v hlavě, bezradnost...poté uvědomování si nové role, do které jsem se musel rychle adaptovat...

Respondent 4: Bezmoc, lítost, beznaděj, utrpení. Něco, co naprosto zničilo veškeré pilíře, na kterých můj dosavadní život stál. Vše se najednou otočilo, zhaslo světlo, jen milion myšlenek a přitom všechny prázdné. Rychle jsem se však musel vzpamatovat, zejména kvůli dceři a začít řešit věci, které byly bezodkladné. Naštěstí mi psychicky pomohli nejbližší.

Respondent 5: Bylo to zdrcující. Svého manžela jsem milovala. První chvíle byly ty nejhorší v mém životě. Zhroutila jsem se a první den jen plakala, až jsem vyčerpáním usnula.

Respondent 6: Měla jsem pocit, že bych také chtěla umřít. Dcerku si museli vzít na pár dní moji rodiče, nebyla jsem schopna fungovat, zůstala jsem bezprostředně poté několik dní hospitalizovaná v nemocnici.

Respondent 7: Obrovská bolest, lítost a smutek, pocit prázdnoty a opuštěnosti, deprese

Otevřená otázka č. 2: *Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?*

Respondent 1: Jenom čas... a mé děti, pro které jsem musela fungovat a nahradit jim alespoň z části jejich ztrátu otce, takže jsem měla smysl života.

Respondent 2: Rodina a přátelé se vám snaží pomoci, ale jediné co pomůže je čas... asi měsíc a půl jsem nebyla schopna se vrátit k nám do bytu, zůstala jsem u matky, která mi přivezla z domu nějaké potřebné věci... Po nějaké době, když jsem začala situaci vstřebávat a uvědomila jsem si, že už to nikdy nebude jako dřív, jsem se vrátila do bytu, začala si hledat novou práci a snažila se stále něco dělat. To mi přineslo i chvíle, kdy jsem zahнала myšlenky na tu událost.

Respondent 3: Jen čas a každodenní starosti, které otupovaly ty primární a původní pocity

Respondent 4: Čas a úsměv dcery. Vědomí, že ona je otiskem své maminky na tomto světě. Že ji musím dobře vychovat.

Respondent 5: Právě moje děti. Bez nich bych to těžko překonala, možná nepřekonala.

Respondent 6: Nejvíce mi pomohla moje rodina a jejich podpora a také to, že mám dítě, které musí být spokojené. Také jsem chodila k psychiatrovi a brala léky na uklidnění, ale jen takové, abych byla schopna se starat o dítě.

Respondent 7: Nutnost starat se o děti, to bylo to, co mi dalo vůli jít dál.

Otevřená otázka: *Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?*

Respondent 1: Tato věc vám změni životní priority. Nikdy nevíte, co se může stát a je potřeba se vždy spoléhat sám na sebe a být schopný se postarat nejen o sebe, ale i o ty, kteří jsou na vás závislí. Proto je potřeba myslet v tomto směru prakticky. Také jsem ale získala velký respekt k životu a začala více a smysluplněji využívat každého dne. Začala jsem meditovat a zajímat se o léčitelství a díky tomu jsem se dostala k tomu, co mě dnes živí a naplňuje – masíruji a léčím. Vše zlé je i pro něco dobré, i když to zní jako klišé, je to tak.

Respondent 2: O tom bych mohla mluvit dlouho. Něco takového vám změni život o 180 stupňů. Můj přístup k životu se radikálně změnil hlavně po stránce duševní. Ale pokud mám mluvit o stránce sociální, tak jsem začala být zodpovědnější. Partner se o mě vždy hezky staral a říkal, že se nemusím finančně o nic starat, protože od toho je tu on. Ale pak z minuty na minutu tady nebyl a já se musela postarat o vše. Založila jsem si spoření a úrazové pojištění, která jsem do té doby neměla.

Respondent 3: Z ideálů, které jsem jako mladý člověk a student měl, mě to vrhlo do reálného světa plného nástrah a zodpovědnosti nejen za vlastní život, ale i za život někoho dalšího. Musel jsem ze dne na den dospět, sny a ideály se rozplynuly. Více jsem se uzavřel do sebe a od té doby se spoléhal pouze a jen sám na sebe.

Respondent 4: Že se vše může během vteřiny otočit, i sebepevnější základy mohou být lusknutím prstu zničeny. Že na to člověk nemůže být nikdy připravený. Na druhou stranu člověk zjistí paradox, že se lidé semknou až tehdy, když se něco pokazí, nikoli když je všechno fajn a funguje. A také to, že finanční stránku si člověk musí ohlídat více a pokud už pomůže blízkým, nesmí riskovat, že pokud se stane něco zásadního, zničí to i jeho.

Respondent 5: Že člověk se musí se ztrátou zkusit vyrovnat a jít dál. Život prostě pokračuje a smrt je jeho přirozenou součástí, i když je to někdy velmi těžké.

Respondent 6: Nikdy nevíte, co se stane, žijte přítomností.

Respondent 7: Člověk by si měl svého partnera více vážit, zbytečně se nehádat, být tolerantnější. Já si toho svého dostatečně nevážila a o to víc zdrcující to vše pro mě bylo. Uvědomíte si, kolik věcí byste chtěli udělat a kolik slov říct, ale už nemůžete. Tak to dělejte co nejčastěji, dokud můžete.

Otevřená otázka č. 4: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného? Respondent 1: Nelze takovou situaci generalizovat, každý na takovou ztrátu reaguje jinak a vypořádává se s tím různě. Jediné co bych mohla doporučit je, aby nechal své nejbližší, aby mu mohli být stále na blízku, neodmítat žádnou pomoc jak psychickou, tak finanční a praktickou. Člověk by se neměl cítit, že je v tom úplně sám.

Respondent 2: Nikdy nezůstávejte dlouho sami, snažte se být s lidmi, i když vás to bolí a máte pocit bezmoci. Čím více toho děláte, tím méně času pak zbývá na deprese.

Respondent 3: Aby se dotyční stále drželi v aktivitě. Nové myšlenky a aktivity upřednostňují ty staré, člověk musí žít a „přebít to“. Samota a hlava v dlaních nikoho nevyлéčí.

Respondent 4: Co nejdříve přistupte na pomoc od ostatních, zkuste se lítost a případné výčitky nechat na později. Řešte věci, které řešit musíte, nebojte se různorodých aktivit, pomůže Vám to zkrátit ten čas, kdy člověk nejvíce trpí. Nejhorší je se uzavřít sám do sebe, nezanevřete na své blízké, rodinu, přátele. Oni Vám pomohou.

Respondent 5: Aby neztratili víru a snažili se jít dál, i když se jim v tu chvíli může zdát, že život pro ně skončil. Čas všemu pomůže, i když to někdy trvá velmi dlouho.

Respondent 6: Ať nejsou sami a neuzavírají se do sebe, ať o svých pocitech mluví co nejvíce a klidně chodí i na terapie. Mně osobně opravdu pomohli.

Respondent 7: Neuzavírat se do sebe, být hodně se svými dětmi, rodinou a přáteli

Shrnutí, diskuse, doporučení pro praxi

Lidé, kteří byli v rámci výzkumného šetření osloveni, se dokázali se ztrátou blízkého člověka vypořádat. Většina z nich přiznala finanční či jiné potíže, se kterými jim pomohli ostatní členové rodiny, případně stát skrze vdovský či sirotčí důchod. Nejtěžší situaci samozřejmě zažívali ti, kteří byli součástí mladé rodiny s malými dětmi, kdy na chod celé domácnosti a výchovu zůstali sami. V těchto situacích se jednalo o nejtěžší krize, které dle výpovědí charakterizoval prvotní šok, pocit bezmoci, beznaděje, nutnost situaci vyřešit, smířit se s ní až po závěrečné „vyrovnání se“ se ztrátou blízkého.

Co mohlo ovlivnit výsledky?

Výsledky, které se zásadně nerozcházel, byly velmi individuální, neboť každý člověk prožívá, vnímá a řeší situace jinak. Ovlivnění výsledků tak mohlo být způsobeno individuálními odlišnostmi oslovených respondentů.

Dokázali se respondenti s náročnou životní situací vypořádat?

Všichni oslovení respondenti jednu ze svých nejtěžších krizí zvládli, samotný proces však byl individuální, velmi ovlivněn rodinným zázemím, finanční situací, hloubkou vztahu, osobními vlastnostmi apod.

Změnila ztráta blízkého člověka oslovené respondenty?

Zcela jednoznačně. Dle výpovědí se vše během vteřiny „může změnit“. Oslovení přiznali, že se v jednom okamžiku rozplynuly jejich sny, museli dospět, převzít odpovědnost aj. Oslovení poté vypovídali, že se začali chovat mnohem odpovědněji a smysluplněji, více si vážili života.

Doporučení, které předkládaná práce může představit, jsou jak materiální, tak zejména duševní. Z materiálního hlediska by měl využít nejrůznějších spoření či pojištění, například životního či úrazového. Z hlediska duševního by člověk, který ztratí blízkého, neměl zůstat dlouho sám, neuzavírat se, být s dětmi, rodinou, přáteli. Čím víc toho jedinec dělá, tím méně mu poté zbývá času na deprese.

ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se zabývala problematikou sociálního dopadu na člověka, respektive rodinu, při ztrátě rodinného příslušníka. Téma je velmi aktuální, neboť v současné době stratifikace společnosti a blízkosti hranice chudoby, zejména pro samoživitele, může proběhnout sociální pád velmi rychle a bolestně. To vše na pozadí smrti nejbližšího, často celoživotního, partnera.

První část práce se zaměřila na analýzu dostupné literatury a zdrojů tak, aby byly položeny teoretické základy zkoumané problematiky. Na základě analýzy dostupných zdrojů proběhla posléze syntéza zjištěných poznatků a byl vytvořen ucelený souhrn definic, potřebných vysvětlení jednotlivých aspektů ztráty nejbližšího s důrazem na aktuální statistické údaje a legislativní normy.

Druhá, empirická část práce, byla vytvořena na základě výzkumného šetření skrze individuální rozhovory s respondenty, kteří se již v životě museli vypořádat se ztrátou nejbližších. Samozřejmě byl kladen zřetel na citlivost tématu. Tyto rozhovory byly zaznamenány pomocí audio záznamu, následný přepis byl přiložen. Při vyhodnocování výzkumného šetření autorka zacílila především na postihnutí společných jevů. Z těch poté vytvořila rozbor odpovědí doplněný o grafické znázornění.

Předkládaná práce je prací nanejvýš aktuální, autorka se snažila o co největší zakomponování aktuálních informací z dané problematiky, dostupnost a pravdivost údajů ověřovala u sekundárních zdrojů.

Pokud člověk ztratí osobu blízkou, je to vždycky zásah do jeho vnitřní identity, okamžitě se bortí hodnotový systém, vše se musí podřít novému životnímu řádu. O to je tato situace horší, pokud jedinec nemá ve svém okolí stabilní zázemí a je na vše sám, zejména na rodinu, na financování chodu domácnosti při jednom platu, na případné dluhy.

Proto je vhodné, aby každý člověk myslel na zadní vrátka v podobě životních pojištění, úspor, minimalizace dluhové zátěže. Jen tak ho finanční situace nepotopí, protože co může být horšího, nežli ztratit nejbližšího a tím odstartovat spirálu problémů, ze kterých je jen těžkého úniku. Současný konzumní svět však jde proti takovým trendům, zejména u lidí s nižším vzděláním, nebo v sociálně problematičtějších lokalitách.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

1. KRAUS, Blahoslav a VĚRA POLÁČKOVÁ ET AL. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 9788073150044
2. MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakl., 1999. ISBN 9788085850758.
3. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. PORTÁL, Praha, 2000. IBSN 80- 7178-303-X
4. LEWIS, Clive Staples. *Svědectví o zármutku*. Praha: Návrat domů, 2012.
5. GJURIČOVÁ, Šárka a Jiří KUBIČKA. *Rodinná terapie: systemické a narativní přístupy*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2009. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2390-7.
6. KUBIČKOVÁ, Naděžda. *Zármutek a pomoc pozůstalým*. Praha: ISV nakladatelství, 2001.
7. NAKONEČNÝ, Milan. *Lidské emoce*. Praha: Academia, 2000. ISBN 8020007636.
8. STIBALOVÁ, Kateřina. *Náročné životní situace*. Sociální služby: odborný časopis. 2011, roč. 13, č. 1, s. 16-18. ISSN 1803-7348.
9. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize: psychologický a sociologický fenomén*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2004, 129 s. ISBN 80-247-0888-4.
10. ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krizová intervence pro praxi*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2011. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-2624-3.
11. VESELÝ, Milan. *Vybrané kapitoly ze sociální patologie*. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, Zdravotně sociální fakulta, 2011. ISBN 978-80-7394-272-4.
12. SUNDEEN, Mark. *Život bez peněz*. Praha: Stanislav Juhaňák – Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-683-8.
13. *Statistické ročenky*
14. <https://www.czso.cz/documents/10180/32853359/1300691606.pdf/22965dfd-dc31-4eda-b08a-c042fe9efdfa?version=1.0>
15. <https://www.czso.cz/documents/10180/20555199/13006714rf04.pdf/897d7201-aa76-4462-91de-7fc0841d1d85?version=1.0>

16. Sbírka zákonů
17. <https://www.cestadomu.cz>
18. [Www.dlouhacesta.cz](http://www.dlouhacesta.cz)
19. www.csodn.cz
20. <http://www.pohreb.cz/kdo-ma-narok-na-placene-volno-pri-pohrbu>
21. <http://zakony.kurzy.cz/89-2012-obcansky-zakonik/paragraf-2959/>
22. <http://www.cssz.cz/cz/duchodove-pojisteni/davky/pozustalostni-duchody.htm>
23. Zdroj: <http://www.penize.cz/zivotni-pojisteni>
24. <https://pojistovna.nn.cz/zivotni-pojisteni-nn-zivot/#tab2>
25. <http://www.cssz.cz/cz/o-cssz/informace/media/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2013/2013-11-08-kolik-cini-sirotci-duchod-a-jak-o-nej-zadat.htm>

SEZNAM PŘÍLOH

ROZHOVOR č.1 – č.7

PŘÍLOHA: ROZHOVORY

ROZHOVOR č. 1

Žena s dvěma dětmi (6 a 8 let) přišla ve 32 letech o manžela, který zemřel na rakovinu.

Při rozhovoru si nepřála být nahrávána a chce zůstat v anonymitě.

1. Osobní důsledky

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

- a. **Ano**
- b. ne

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah?

- a. do 5 let
- b. 5 - 15 let**
- c. 15 - 25 let
- d. více než 25 let

1.3.

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

- a. ano, jakou? – Já pobírala vdovský důchod, moje dvě děti dostaly důchod sirotčí, který pobíraly až do dospělosti**
- b. ne

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

- a. ano, v jaké výši?
- b. Ne – Sama jsem žádný osobní dluh neměla, vše bylo společné s manželem**

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

a. **ano, v jaké výši? – v řádech deseti tisíců korun, které jsme dlužili rodičům manžela. Půjčovali jsme si na koupi auta. Splatit jsme to do smrti manžela nestihli**

b. ne

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

a. ano, v jaké výši?

b. **Ne – Nepřivedli mne a mé děti do finanční pasti jen díky podpoře mých rodičů, kteří nám finančně pomohli nejen s výdaji spojenými s úmrtím mého manžela, ale dále s výdaji, které jsem nebyla schopna z počátku schopna pokrýt ani s podporou od státu v podobě sirotčích a vdovského důchodu**

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

a. **němel/a jsem – žádné úspory, které by mi v této situaci významněji pomohly, jsem neměla, vše jsem investovali za manželova života do bydlení a dětí**

b. do 100.000

c. do 500.000

d. do 1.000.000

e. nad 1 milion

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

a. **Ano – rodina pouze z mojí strany, manželova rodina nám nijak nepomohla, na pohřeb a výdaje s tím spojené také nepřispěla a ještě po mne vyžadovali dluh, který jsme u nich měli (viz. zmíněno výše)**

b. ne

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

a. Ne

b. **Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo – po smrti manžela zůstal ve vlastnictví mém a mých dětí pouze byt, který tří pokojový byt v panelovém domě, který jsme měli v osobním vlastnictví a auto, které jsem prodala, jelikož jsem v té době neměla řidičský průkaz. Utržila jsem z něj necelých 100 tisíc korun**

c. Ano, plně to pokrylo dluhy

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

a. ano, jaké: _____

b. **ne – pouze ta, která jsem již zmínila – dluh rodičům manžela a výdaje na pohřeb a věci s tím spojené**

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

a. **Ano – vyostřily se vztahy s rodinou manžela, která se od nás distancovala, nechtěla nám pomoci s ničím, nepřispěli ani na výdaje spojené s pohřbem a jediné, co je zajímalo, byl peníze, které jsme jim s manželem dlužili. Stala jsem se dvěma rodiči v jednom, musela jsem zastat roli manžela při výchově dětí.**

b. ne

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

a. Ano

b. **Ne – samozřejmě se k vám lidé chovají jinak, snaží se být ohleduplní, od vedení jsem dostala jednorázovou finanční „pomoc“, ale po nějaké době se to vyrovná zpět. V zaměstnání se mé postavení tedy nijak nezměnilo.**

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

a. **Ano – pro mé děti určitě. Byla jsem to jediné, co jim zbylo. Manželova rodina se od nás v podstatě odvrátila zády. Velice mi pomohl i můj bratr, který alespoň částečně zastoupil mužský element, ale musela jsem převzít role, v kterých jsem do té doby nikdy předtím nebyla.**

b. ne

3.4. Změnily se Vám po kamarádské či pracovní vztahy?

a. **Ano – v těchto situacích poznáte pravé přátele. Kamarádské vztahy se mi vytříbily. V práci jsem měla velkou podporu, dostala jsem volno na rekonvalescenci a všichni se ke mně chovali velice dobře, ale ne tak, aby ve mně vyvolávali pocity, které by vedli k hroucení či sebelítosti. Proto jsem se i docela brzy vrátila do práce na plný úvazek, protože tam jsem cítila lépe.**

b. ne

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

a. **Ano, nějakou dobu. Okolí ke mně bylo ohleduplnější. Někdy to bylo nepříjemné, protože vám toto chování připomíná, co se stalo.**

b. ne

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Můj manžel byl již nějakou dobu velice vážně nemocný, ale po boji s nemocí vše vypadalo dobře a mysleli jsme, že z nejhorsího je venku. I přesto, že jsme věřili, že vše dobře dopadne jsme věděli, že to může přijít znovu. A přišlo. Na něco tak bolestivého se ale připravit nikdy nelze. Po operaci, z které se již neprobudil, jsem se zhroutila, měla jsem hysterické záchvaty a záchvaty úplné bezmoci. Kdybych neměla naše dvě děti, pro které jsem musela fungovat, neměla bych v tu chvíli žádnou sílu se vzchopit.

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí? – **Jenom čas... a mé děti, pro které jsem musela fungovat a nahradit jim alespoň z části jejich ztrátu otce, takže jsem měla smysl života.**

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

Tato věc vám změní životní priority. Nikdy nevíte, co se může stát a je potřeba se vždy spoléhat sám na sebe a být schopný se postarat nejen o sebe, ale i o ty, kteří jsou na vás závislí. Proto je potřeba myslet v tomto směru prakticky. Také jsem ale získala velký respekt k životu a začala více a smysluplněji využívat každého dne. Začala jsem meditovat a zajímat se o léčitelství a díky tomu jsem se dostala k tomu, co mě dnes živí a naplňuje – masíruji a léčím. Vše zlé je i pro něco dobrého, i když to zní jako klišé, je to tak.

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného? – **Nelze takovou situaci generalizovat, každý na takovou ztrátu reaguje jinak a vypořá-**

dává se s tím různě. Jediné co bych mohla doporučit je, aby nechal své nejbližší, aby mu mohli být stále na blízku, neodmítat žádnou pomoc jak psychickou, tak finanční a praktickou. Člověk by se neměl cítit, že je v tom úplně sám.

ROZHOVOR č.2

Žena 29 let bezdětná – přišla tragicky o partnera po čtyřletém vztahu; partner byl rozvedený a měl dvě děti

Žena byla nahrávána pro mé účely zpracování, ale přála si zůstat v anonymitě.

1.Osobní důsledky

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

c. ano

d. ne

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah?

e. do 5 let

f. 5 - 15 let

g. 15 - 25 let

h. více než 25 let

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

c. ano, jakou?

d. Ne – nebyli jsme manželé. Navíc první dva roky byl partner ještě ženatý, další dva roky byl již rozvedený, ale vzít jsme se nestihli. Jen jsme spolu žili.

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

c. ano, v jaké výši?

d. Ne – přítel byl finančně zabezpečený, takže na nic jsme neměli půjčku ani u žádné instituce žádný závazek. Nic ale nebylo napsáno na mě, takže jsem neměla zákonné právo na nic. Sama osobně jsem také žádné dluhy neměla, partner si nepřál, abych se někde zavazovala.

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

c. ano, v jaké výši?

d. Ne – Jak jsem již říkala, díky dobré finanční situaci mého partnera jsme nemuseli nikdy řešit žádné dluhy, půjčky...

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

c. ano, v jaké výši?

d. ne

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

f. nemel/a jsem

g. do 100.000 – Měla jsem asi 40 tisíc korun, které jsem použila z části na věci kolem pohřbu, z části jsem zaplatila poplatky za bydlení, které do té doby hradil partner

h. do 500.000

i. do 1.000.000

j. nad 1 milion

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

c. Ano – moje rodina pochází z chudších poměrů a tak jsem jejich finanční pomoc nejdříve odmítala, ale nakonec jsem přistoupila na menší pomoc alespoň pro období, než jsem se postavila na vlastní nohy.

d. ne

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

d. **Ne – tyhle věci jsme neměli právně vyřešeny, veškerý partnerův majetek připadl jeho dětem a dalším rodinným příslušníkům. Ale s jeho rodinou jsme měli dobré vztahy a tak mi také moc pomohli nejen psychicky, ale i finančně**

e. Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo

f. Ano, plně to pokrylo dluhy

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

c. **ano, jaké: Musela jsem začít platit veškeré výdaje spojené s bydlením a běžným chodem každodenního života. To pokryla má výplata, ale na další útraty už mi nezbývalo. Bylo to tedy z ruky do pusy, jak se říká. Kdyby mi nepomohla má a partnerova rodina, tak bych určitě ze začátku nezvládla ani finančně.**

d. ne

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

c. **Ano – přítel měl děti z bývalého manželství, s kterými jsem měla celkem pěkný vztah. Obávala jsem se, že po té tragické události se mnou budou chtít přetrhat vazby, ale ba naopak jsem se pro ně stala důležitější než dříve. Asi ve mně viděli svého otce, možná jsem pro ně ten, v kom jej vidí. A já ho zase vidím v nich. Pomáháme si navzájem.**

d. ne

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

c. **Ano – musela jsem z práce odejít, protože jsme spolu s partnerem pracovali v jedné firmě a představa, že tam zůstanu i po jeho smrti, byla nepřípustná. Vedení firmy se o mě postaralo, dostala jsem odstupné, které mi také pomohlo překlenout náročné období a finančně vyjít než jsem se vzchopila a našla si novou práci.**

d. ne

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

c. ano

d. ne – Jelikož jsme spolu neměli vlastní děti a svatbu jsme také zrealizovat nestihli, neměl jsem se pro koho stát hlavním členem rodiny. Partnerovi děti, i když se náš vztah ještě utužil, měly i tak svoji matku a další příbuzenstvo.

3.4. Změnily se Vám kamarádké či pracovní vztahy?

c. Ano – jelikož v práci jsem musela dát výpověď, s kolegy jsem na nějakou dobu utla i komunikaci. Kamarádké vztahy se vybarvily, když máte kamarádku, s kterou se vidíte jednou za čas a najednou v této chvíli je tu pro vás 24 hodin denně a na druhou stranu kamarádku, s kterou jste trávili několik hodin týdně najednou nemá čas nazbyt, pochopíte, co to znamená přátelství.

d. ne

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

c. Ano – kromě partnerových dětí, které jsem již zmiňovala, se moje okolí samozřejmě chovalo moc hezky a všichni se mi snažili pomoci, ale jinak se snažili chovat co nejvíc stejně, abych i já se lépe adaptovala v nové životní situaci a neměla pocit, že se kvůli tomu ke mně všichni chovají jinak a že už nic nebude jako dřív.

d. ne

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Zhroutila jsem se. Zůstala jsem několik dní na psychiatrickém oddělení a čekala, až si mě partner vyzvedne...(ženě se vybavily pocity a tak jsme tuto otázku dále nerozváděly)

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?

Rodina a přátelé se vám snaží pomoci, ale jediné co pomůže je čas...asi měsíc a půl jsem nebyla schopna se vrátit k nám do bytu, zůstala jsem u matky, která mi přivezla z domu nějaké potřebné věci... Po nějaké době, když jsem začala situaci vstřebávat a uvědomila jsem si, že už to nikdy nebude jako dřív, jsem se vrátila do bytu, začala si hledat novou práci a snažila se stále něco dělat. To mi přineslo i chvíle, kdy jsem zahнала myšlenky na tu událost.

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

O tom bych mohla mluvit dlouho. Něco takového vám změní život o 180 stupňů. Můj přístup k životu se radikálně změnil hlavně po strážce duševní. Ale pokud mám mluvit o strážce sociální, tak jsem začala být zodpovědnější. Partner se o mě vždy hezky staral a říkal, že se nemusím finančně o nic starat, protože od toho je tu on. Ale pak z minuty na minutu tady nebyl a já se musela postarat o vše. Založila jsem si spoření a úrazové pojištění, která jsem do té doby neměla.

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného?

Nikdy nezůstávejte dlouho sami, snažte se být s lidmi, i když vás to bolí a máte pocit bezmoci. Čím více toho děláte, tím méně času pak zbývá na deprese.

ROZHOVOR č.3

Muž 21 let s nezletilým 17 letým bratrem přišel tragicky o oba rodiče.

Muž si přeje zůstat v anonymitě a nechce být nahráván.

1.Osobní důsledky

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

e.   **Ano**

f.   **ne**

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah?

- i. do 5 let
- j. 5 - 15 let
- k. 15 - 25 let**
- l. více než 25 let

1.3.

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

e. ano, jakou? – Jelikož jsem byl plnoletý a přerušil jsem hned poté studium na VŠ, tak jsem pobíral pouze sirotčí důchod na svého mladšího nezletilého bratra. Ten jsem pobíral něco málo přes rok, než můj bratr odmaturoval. Protože poté v dalším studiu nepokračoval, sirotčí důchod nám nadále vyplácen nebyl.

f. ne

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

e. ano, v jaké výši?

f. Ne – byl jsem v době, kdy se to stalo, student. Žádné osobní dluhy jsem neměl.

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

e. ano

f. ne – ale padly na mě veškeré platby související s chodem domácnosti a vše související s běžným životem. Do té doby jsem jako student nemusel řešit nic.

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

e. ano, v jaké výši? – Během několika prvních měsíců jsem se dostal do nějakých dluhů, což jsem musel vyřešit prodejem drobnějších movitých věcí, abych pokryl náklady na domácnost

f. Ne

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

k. němel/a jsem

- l. do 100.000
- m. do 500.000
- n. do 1.000.000
- o. nad 1 milion

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

e. Ano – Všichni mi pomoc opakovaně nabízeli, ale já ji vždy odmítl, chtěl jsem se dokázat o mě a bratra postarat sám.

f. ne

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

g. Ne

h. Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo

i. Ano, plně to pokrylo dluhy – Získali jsme s bratrem rodinný dům, v kterém jsme do té doby bydleli, nějaké akcie z kuponové privatizace a několik loveckých zbraní

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

e. ano, jaké: _____

f. ne – s pokrytím nákladů na bydlení, jídlo a ostatní základní potřeby jsem se vypořádal prodáním např. zbraní, které jsem získal v dědickém řízení. Výdaje na bratra pokryl sirotčí důchod. Asi po pěti měsících jsem se dokázal už postarat finančně o nás oba.

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

e. Ano – stal jsem se hlavou dvoučlenné rodiny. Musel jsem zastat všechny práce spojené s chodem domácnosti a postarat se o nezletilého bratra, který samozřejmě pomáhal, s čím mohl. S rodinou se zintenzivnily vztahy, které se asi po tři čtvrtě roce zase vrátily do normálu (vídání se jednou za čas), jen s babičkou jsme navázali velice intenzivní a dlouhotrvající vztah, který jsme do té doby neměli.

f. ne

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

e. Ano – vysokou školu jsem hned po této události musel ukončit z důvodu velkého pocitu zodpovědnosti vůči svému mladšímu bratrovi, a jelikož jsem nepřijal finanční podporu od rodiny, tak jsem si musel najít práci.

f. Ne

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

e. **Ano – Jak jsem již zmiňoval, byli jsme s bratrem sami, takže jsem se stal hlavou dvoučlenné rodiny**

f. ne

3.4. Změnily se Vám kamarádské či pracovní vztahy?

e. Ano

f. **Ne – Na přátelské vztahy tato událost vliv neměla, alespoň nijak zásadní, který bych si uvědomoval. A pokud ano, tak pouze v pozitivním slova smyslu. Po pracovní stránce jsem začal dostávat hodně nabídek na práci, které přicházely na základě toho, co se mi přihodilo a do jaké situace mě to dostalo.**

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

e. **Ano, okolí bylo ohleduplnější, vnímavější a starostlivější, což se ovšem po pár měsících vrátilo do normálu.**

f. ne

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Velký vztek, bezmoc, chaos v hlavě, bezradnost...poté uvědomování si nové role, do které jsem se musel rychle adaptovat...

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?

Jen čas a každodenní starosti, které otupovaly ty primární a původní pocity

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

Z ideálů, které jsem jako mladý člověk a student měl, mě to vrhlo do reálného světa plného nástrah a zodpovědnosti nejen za vlastní život, ale i za život někoho dalšího. Musel jsem ze dne na den dospět, sny a ideály se rozplynuly. Více jsem se uzavřel do sebe a od té doby se spoléhal pouze a jen sám na sebe

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jím stalo něco podobného?

Aby se dotyčný/í stále drželi v aktivitě. Nové myšlenky a aktivity upřednostňují ty staré, člověk musí žít a „přebít to“. Samota a hlava v dlaních nikoho nevyléčí.

ROZHOVOR č.4

Tento rozhovor mi nakonec nebyl svolen samostatně předložit, otázky v empirické části ale zůstaly zachovány.

ROZHOVOR č.5

Žena 36 let, přišla o manžela, 3 děti

Přála si zůstat v anonymitě.

1. Osobní důsledky

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

a. Ano

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah

a.5 - 15 let

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

a. Ano – dostala jsem vdovský důchod, na naše tři nezletilé dcery jsem pobírala důchod sirotčí. Ale uživit sama 4 lidi je i s příspěvkou od státu velice těžké.

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

a. Ne – vše bylo společné s manželem

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

a. Ne – žádné dluhy, které by stály za řeč, jsme neměli, snažili jsme se vždy žít tak, abychom vyšli

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

a. ne

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

a. do 100.000 – nějaké společné úspory jsme měli, pomohlo mi to v první fázi po smrti manžela

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

a. Ano – díky rodině jsem se nemusela nikde zadlužit ve chvílích, kdy jsem s rozpočtem nevycházela

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

a. Ne – kromě věcí, které jsme měli ve společném vlastnictví jsem nic dědictvím nezískala

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

a. Ne – placení nájmu čtyřpokojového bytu, veškeré kroužky, školní výdaje a ostatní výdaje spojené s dětmi, a vše co se týče chodu rodiny

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

- a. Ano – najednou jsem byla sama matka s třemi dětmi, byla jsem jejich středobodem, nejmladší dcera ještě nebyla ve věku, kdy by chápala, proč tu tatínek není.

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

- a. Ano – jelikož jsem byla najednou na vše sama, tedy samozřejmě moji i manželovi rodiče vypomáhali, ale i tak je toho na vás najednou mnohem víc, musela jsem změnit pracovní pozici a začít pracovat pouze na částečný úvazek.

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

- a. Ano – i přesto, že moje matka byla pro děti nyní jako druhá matka, tak jsem já byla ta, která musela rodinu živit a věnovat jim ještě mnohem víc než dříve.

3.4. Změnily se Vám kamarádké či pracovní vztahy?

- a. Ano- přátelé byli vstřícnější, častěji volali a vymýšleli aktivity pro mne i mé děti, v práci mi vyšli vstříc nejen když jsem potřebovala volno, ale i s přesunem na jinou pozici

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

- a. Ano- někteří lidé se mi začali jakoby vyhýbat, asi proto, že nevěděli, jak se se mnou bavit nebo možná ze strachu, že budu chtít nějakou pomoc, ale blízcí přátelé a rodina byli skvělí, i rodina manžela přes naše dřívější neshody vše hodila za hlavu a byli jsme si vzájemně oporou.

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Bylo to zdrcující. Svého manžela jsem milovala. První chvíle byly ty nejhorší v mém životě. Zhroutila jsem se a první den jen plakala, až jsem vyčerpáním usnula.

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?

Právě moje děti. Bez nich bych to těžko překonala, možná nepřekonala.

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

Že člověk se musí se ztrátou zkusit vyrovnat a jít dál. Život prostě pokračuje a smrt je jeho přirozenou součástí, i když je to někdy velmi těžké.

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného? Aby neztratili víru a snažili se jít dál, i když se jim v tu chvíli může zdát, že život pro ně skončil. Čas všemu pomůže, i když to někdy trvá velmi dlouho.

ROZHOVOR č.5

Žena 30 let, přišla o partnera, nebyli sezdaní, jedno dítě 2 roky

Nahrávání bylo povoleno pouze pro soukromé zpracování, přála si zůstat v anonymitě

2. Osobní důsledky

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

g. Ano

h. Ne – svatbu jsme neřešili, přišlo nám to zbytečné, ale dnes vím, že by pro mě byla situace finančně únosnější

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah?

m. do 5 let

n.5 - 15 let

o.15 - 25 let

p.více než 25 let

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

g. ano, jakou? – Měli jsme spolu malé dítě, dostala jsem sirotčí důchod, vdovský důchod mi přidělen nebyl vzhledem k tomu, že jsme žili pouze na „psí knížku“

h. Ne

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

g. ano, v jaké výši?

h. Ne – dluhy jsem neměla, ale musela jsem se hodně uskromnit, tak abych se nezadlužovala

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

g. ano, v jaké výši?

h. Ne – partner vydělával dost peněz, platil nájem, neměli jsme hypotéku ani jiné dluhy, nerad se zadlužoval

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

g. ano, v jaké výši?

h. Ne – jak již bylo řečeno, dluhy jsme neměli

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

p. nemel/a jsem

q. do 100.000 – něco jsem měla na svém spořicíím účtu z dřívější doby, jako rezervu v případě nečekaných výdajů, což se ukázalo jako dobrý počín

r. do 500.000

s. do 1.000.000

t. nad 1 milion

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

g. Ano – po ztrátě partnera jsem šla bydlet ke svým rodičům, kteří mi pomáhali s dítětem a abych nemusela platit nájem na který jsem od smrti partnera neměla dost finančních prostředků

h. ne

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

- j. **Ne – pouze věci co byly naše ze společné domácnosti jsem si vzala, jinak nebylo co bych měla získat, nebyli jsme svoji a já neměla zákonné právo na jeho majetek**
- k. Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo
- l. Ano, plně to pokrylo dluhy

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

- g. **ano, jaké: nájem velkého bytu, což jsem asi po třech měsících vyřešila přestěhováním k mým rodičům**
- h. ne

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

- g. **Ano- partnerovi rodiče se na mě více upnuli, protože partner byl jediné jejich dítě a tak jsem jim částečně nahradila jejich syna. Moje malá dcera to ještě nebyla schopna vnímat, takže tam ke změně nedošlo**
- h. ne

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

- g. **Ano- v práci jsem si musela vzít volno na nějaký čas, abych se s tím vším srovnala a nasměrovala svůj život na novou cestu. Jelikož jsem neměla úplně dobře placenou práci, rozhodla jsem se, že se pokusím najít si něco, co by mě a moji dceru lépe zabezpečilo**
- h. ne

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

- g. **Ano- pro mé dítě jsem musela být nejen matkou ale i otcem, i když to dcera v té době nechápala, pro mě to byla nová a ještě zodpovědnější role**
- h. ne

3.4. Změnily se Vám kamarádské či pracovní vztahy?

- g. Ano

h. Ne – v práci jsem se s osobními záležitostmi nikdy nesvěřovala, na pracovišti v naší firmě nikdy nepanovali nijak přátelské vztahy a s kamarády máme pořád stejný vztah, mám totiž skvělé přátele, na které se mohu spolehnout nejen v krizových situacích

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

g. Ano – možná ze začátku byli hodnější a starostlivější, pak se to vrátilo do normálního stavu

h. ne

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Měla jsem pocit, že bych také chtěla umřít. Dcerku si museli vzít na pár dní moji rodiče, nebyla jsem schopna fungovat, zůstala jsem bezprostředně poté několik dní hospitalizovaná v nemocnici.

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?

Nejvíce mi pomohla moje rodina a jejich podpora a také to, že mám dítě, které musí být spokojené. Také jsem chodila k psychiatrovi a brala léky na uklidnění, ale jen takové, abych byla schopna se starat o dítě.

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

Nikdy nevíte, co se stane, žijte přítomností.

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného?

Ať nejsou sami a neuzavírají se do sebe, ať o svých pocitech mluví co nejvíce a klidně chodí

i na terapie. Mně osobně opravdu pomohli.

Žena 48 let, rozvedená, přišla o současného partnera, s kterým má 2 děti 8 let a 5 let, z předchozího manželství tři dospělé děti.

1.1. Při ztrátě rodinného příslušníka jste byl/a ženatý/vdaná?

i. ano

j. ne

1.2. Jak dlouho trval Váš vztah?

q. do 5 let

r. 5 - 15 let

s. 15 - 25 let

t. více než 25 let

2) Finanční stránka

2.1. Dostal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka finanční pomoc od státu?

i. ano, jakou? – Na naše dva malé syny sirotčí důchod, sama jsem jako pouze partnerka nedostala nic.

j. Ne

2.2. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka osobní dluhy?

i. ano, v jaké výši?

j. Ne – naštěstí jsme dluhy neměli, já měla navíc na svém kontě peníze z prodeje bytu, který jsme prodali s mým bývalým manželem

2.3. Měl/a jste po ztrátě rodinného příslušníka společné dluhy?

i. ano, v jaké výši?

j. Ne

2.4. Přivedli Vás společné dluhy do finanční pasti?

i. ano, v jaké výši?

j. ne

2.5. Měli jste po ztrátě rodinného příslušníka úspory? Pokud ano, v jaké výši?

- u. němel/a jsem
- v. do 100.000
- w. **do 500.000 – byly to peníze z prodeje bytu ze společného vlastnictví s bývalým manželem. Velkou část jsem dala svým již dospělým dětem, proto jsem měla úspory v řádu „jen“ několika set tisíc korun.**
- x. do 1.000.000
- y. nad 1 milion

2.6. Pomohla Vám po ztrátě rodinného příslušníka finančně rodina?

- i. ano
- j. **ne – i když se rodina nabízela, nikdy bych nemohla přijmout finanční pomoc, sami na tom byli špatně. Mnohem více jsem potřebovala pomoc s dětmi a chodem domácnosti a tu mi rodina poskytla, tedy pouze ta má, partner rodiče již neměl.**

2.7. Získal/a jste po ztrátě rodinného příslušníka dědictví?

- m. **Ne – pouze to, co bylo psáno na moji osobu, co bylo v mém osobním vlastnictví mi zbylo. Jelikož jsem v době, kdy jsem začala žít se svým partnerem, byla ještě vdaná a rozvedla jsem se až v průběhu našeho vztahu, tak jsem se hned vdávat znovu nechtěla, i když jsme potom měli děti. Nečekala jsem, že by se nám mohlo něco takového stát.**
- n. Ano, ale na pokrytí výdajů (včetně dluhů) to nestačilo
- o. Ano, plně to pokrylo dluhy

2.8. Musel/a jste řešit jiná finanční břemena po ztrátě rodinného příslušníka?

- i. ano, jaké:
- j. **ne – naštěstí jsme neměli dluhy ani se nic jiného po smrti partnera neobjevilo. Pouze náklady na rodinu a domácnost byly teď pro mne dvojnásobné, ale se svým platem a úspory jsem byla schopna vše zvládnout.**

3) Sociální status

3.1. Změnilo se Vaše postavení v rodině?

i. **Ano – když dvěma malým dětem umře otec, stane se pro ně matka středem vesmíru, otcem i matkou v jedné osobě, takže mé postavení se jistě v tomto ohledu změnilo.**

j. ne

3.2. Změnilo se Vaše postavení v zaměstnání/ve škole?

i. ano

j. **ne – měla jsem dobrou práci, po domluvě s vedením, kdy jsem poprosila o volno na rekonvalescenci, jsem opět nastoupila a fungovala ve firmě jako dopsud.**

3.3. Stal/a jste se po ztrátě rodinného příslušníka hlavním členem rodiny?

i. **Ano – pro mé děti určitě.**

j. ne

3.4. Změnily se Vám kamarádské či pracovní vztahy?

i. ano

j. **ne – myslím, že k nějakým velkým změnám nedošlo, na kamarádské ani pracovní úrovni.**

3.5. Domníváte se, že se k Vám začali ostatní chovat jinak?

i. **Ano – víte, ale jde jen o nějakou dobu v řádu několika měsíců. Když vás má někdo rád, tak má o vás obavy a péči a chce být nápomocen. Navíc ne každý ví, jak jednat s někým, komu se něco takového přihodilo a tak kolem vás chodí po špičkách a dává si pozor co a jak řekne.**

j. ne

4. Vlastní zkušenost se ztrátou rodinného příslušníka

Otevřená otázka: Jak jste bezprostředně reagoval/a na ztrátu blízkého?

Obrovská bolest, lítost a smutek, pocit prázdnoty a opuštěnosti, deprese

Otevřená otázka: Co Vám pomohlo k vyrovnání se s touto událostí?

Nutnost starat se o děti, to bylo to, co mi dalo vůli jít dál.

Otevřená otázka: Jaké poučení Vám dala ztráta rodinného příslušníka?

Člověk by si měl svého partnera více vážit, zbytečně se nehádat, být tolerantnější. Já si toho svého dostatečně nevážila a o to víc zdrcující to vše pro mě bylo. Uvědomíte si, kolik věcí byste chtěli udělat a kolik slov říct, ale už nemůžete. Tak to dělejte co nejčastěji, dokud můžete.

Otevřená otázka: Co byste doporučil/a ostatním, pokud by se jim stalo něco podobného?

Neuzavírat se do sebe, být hodně se svými dětmi, rodinou a přáteli